

Remissredogörelse för

Regional strategi och handlingsplan för biogas till fordon i Blekinge, Kalmar och Kronobergs län

- Åtgärder 2014 – 2017 med utblick till 2020

INNEHÅLL

Generell information och synpunkter/Tankar från yttranden	s. 1-5
Remissredogörelse	s. 1-27

REMISSINSTANS	GENERELL INFORMATION OCH SYNPUNKTER/TANKAR FRÅN YTTRANDE
Borgholm	<p>Det är värdefullt att en gemensam strategi för biogas tar fram. Det ger en bra grund för kunskap, samsyn och åtgärder. En strategi kan även driva på utvecklingen av biogaslösningar inom de olika delarna i biogasprocessen, produktion, distribution och konsumtion inom regionen.</p> <p>Borgholms kommun anser att revideringen av Kalmar läns regionala mål för biogas är rimliga och korrekta. I handlingsplanen berörs kommunen av tankställe i varje kommun och upphandling av biogasbilar, något som kommunen ställer sig positiv till.</p>
Emmaboda	<p>I Emmaboda kommun kommer matsamling i separata kärn i tätorterna att vara införd under 2013. Därefter kommer en utvärdering på detta att ske. Logistiskt bör den brännbara och matavfallsfraktionen kunna avlämnas på samma mottagningsplats.</p> <p>Emmaboda kommuns biogaspotentiella material är i första hand matavfallet, eftersom marken främst består av skogsmark, och djurbesättningarna är relativt små och utbredda. Kommunen saknar livsmedelsindustrier.</p> <p>Däremot framhålls vikten av att offentligt ägda fordon och definitiv länstrafik och stadsbussar bör vara en lämplig marknad för biogas.</p> <p>Intresset för lokalt biogastappställe är naturligtvis stort, och ett starkt pedagogiskt incitament för utsortering av matavfallet för allmänheten. Det är dock viktigt att beakta lönsamhetsaspekten även för detta.</p>
ESS	<p>Energikontor Sydost anser att strategin är viktig för ett ökat användande av biogas i regionen. Den pekar ut lämpliga områden, "hot spots", för samman viktiga aktörer och kartlägger kommunernas hantering av och planer för biologiskt avfall vilket är en bra grund för att snabba på utvecklingen av ökad kapacitet i produktion. Några delar skulle kunna utvecklas ytterligare.</p>
Hultsfred-Högsby	<p>Det är värdefullt att en gemensam strategi för biogas tas fram. Det ger en bra grund för kunskap, samsyn och åtgärder. En strategi kan även driva på utvecklingen av biogaslösningar inom de olika delarna i biogasprocessen, produktion, distribution och konsumtion inom regionen.</p> <p>Om strategin ska antas som våra kommuners egna bör den först behandlas hos regionförbunden för vidare behandling ut i kommunerna.</p>
Hushållningssällskapet	<p>Bra med mål om biogasmack i varje kommun. Biogas Sydost bör driva på och samordna eventuella satsningar på biogasmackar. Går det att göra gemensam upphandling med flera mackar samtidigt borde det gå att få dem till ett bättre pris.</p> <p>Men mackarna är ändå dyra. Regionförbund och Länsstyrelser i regionen bör därför på allt sätt verka för att det införs ett nytt investeringsstöd för biogasmackar - antingen på regional eller nationell nivå.</p>
Kalmar	<p>Kalmar kommun bedömer att det finns goda möjligheter för regionen att uppnå uppsatta klimat- och miljömål med en utökad användning av biogas som fordonsbränsle. Dessutom bidrar en utökad biogasproduktion till fler arbetstillfällen och lantbruksnäringens utveckling i länet.</p> <p>Framgångsfaktorer är bl.a. en utökad andel biogas som fordonsbränsle i kommande upphandlingar av kollektivtrafiken och att antalet tankställen utökas. Kalmar kommun har beslutat att vid upphandling av fordon ska inriktningen vara mot bästa miljöbränsle, företrädesvis biogas och el.</p> <p>Kalmar kommun verkar aktivt för utvecklingen av biogas med de verktyg som vi har till vårt förfogande och ser positivt på förslaget till den regionala strategi och handlingsplanen.</p>
Karlshamn	<p>En regional handlingsplan för utveckling och användning av biogas som drivmedel är positivt. Samverkan krävs för att lyckas med ytterligare satsningar på biogasområdet.</p>
Karlskrona	<p>I syfte att ytterligare kartlägga substratsmängder från lantbruket inom Karlskrona kommun har kommunen för avsikt att ytterligare studera detta. Karlskrona kommun ser positivt på möjligheterna att det vidare studeras möjligheterna också över läns- och kommungränser, i detta fall mot Kalmar län.</p>
Kronoberg	
KSRR	
Landstinget i Kalmar län	<p>Landstinget ställer sig bakom satsningen på biogas i länet. KLT har redan tidigare antagit en viljeinriktning gällande biogasanvändning, vars syfte är att, successivt vid nya upphandlingar, helt byta fossila bränslen mot biogas fram till år 2017. Landstinget bidrar därmed till konsumentledet och tar ansvar som offentlig aktör och går före i utvecklingen, vilket är viktigt inte minst med tanke på de stora miljövinster som biogas.</p> <p>När det gäller de aktiviteter som anges i kap. 5.2 Kalmar län, under förslag till reviderade mål, kan konstateras att KLT har en viktig roll att fylla. Det som landstinget i stort kan bidra med är främst följande; utsortering av matavfall i de kommuner som hanterar fraktionen separat samt att personalens tjänster sker med fordon som körs på biogas i den utsträckning det är möjligt på olika orter i länet.</p> <p>I tjänstemannautlåning för nytt Hållbarhetsprogram 2014-17 föreslås att organisat avfall sorteras ut för biogasproduktion inom KSRRs områden fr.o.m. 2014. Hållbarhetsprogrammet processas politiskt under hösten och beräknas antas av Landstingsfullmäktige i november 2013. Ambitionen är att minska den brännbara fraktionen som går till energiutvinning genom att sortera ytterligare och dra större nytta av innehållet. Tanken är vidare att landstinget erbjuder en organisk fraktion även i övriga delar av länet så snart mottagare finns i övriga kommuner.</p>

Landstinget i Kronoberg	<p>Landstinget Kronoberg ser positivt på de föreslagna målen och åtgärderna i den regionala strategin och handlingsplanen. Landstinget ser särskilt positivt på förslaget att utöka antalet tankningsställen för biogas i länet. På så vis kan landstinget beakta biogasdrivna fordon på ett annat sätt i kommande fordonsupphandlingar om möjligheterna att tanka biogas ökar i länet.</p> <p>Då Landstinget Kronoberg inte är aktör i projektet så kommer det slutliga dokumentet ej antas i landstingets organisation.</p>
Lessebo	<p>Lessebo kommun ser mycket positivt på utbyggnaden av biogasproduktion och distribution av densamma.</p> <p>Ett arbete har påbörjats med att se över hur kommunen kan sortera ut bioavfall från hushåll och storkök m.m. Tnaken är att när nuvarande avtal går ut, kunna införa denna insamling. Kommunen är dock för liten för att själv kunna utvinna biogas. Det troliga är att man kommer att upphandla denna tjänst av någon närliggande mottagare.</p> <p>Om det kommer minst ett tankställe för biogas i kommunen så kommer kommunen att införskaffa bilar som kan nyttja detta tankställe. Kommunen har dock inga möjligheter att själva anlägga och driva en sådan station. För att det ska gå att få biogas även på mindre orter så fordras att det finns investeringsstöd till de som vill satsa på detta.</p> <p>Kommunen anser det viktigt att trycka på att det måste fram investeringsstöd för att få igång produktion och distribution av biogas även på mindre orter.</p> <p>Kommunen ser positivt på möjligheten att anta det slutliga dokumentet i sin organisation om det finns ekonomiska kalkyler för satstningarna som kan förankras.</p>
Ljungby	<p>Målet som ni har tagit upp för Ljungby kommun jobbar vi i dagsläget för, och åtgärden att inventera behovet hos sopbilar är till stor del redan genomfört. Vi hoppas och tror att det kommer att finnas en gasmack vid E4:an i Ljungby kommun inom ett par år.</p>
LRF	<p>LRF har i princip inga synpunkter, en bra och ambitiös strategi. Vi är lite osäkra på det som ligger på oss i slutet av dokumentet, men tolkar det som att det är dels aktiviteter som vi kan göra inom ramen för LRF riksprojekt Goda affärer på förnybar energi, dels att vi ska verka i en positiv och "peppande" anda mot våra medlemmar. Detta tror vi att vi kommer att kunna leverera på, och i GAFE-projektet finns en hel del pengar att verkligen göra saker. Pengar är annars det vi saknar.</p>
Länsstyrelsen i Kalmar	<p>När det gäller åtgärderna i handlingsplanen tycker Länsstyrelsen de ser bra ut. Hoppas dock att vi får in fler åtgärder i och med denna remissrunda. Hur vi som länsstyrelse rent konkret bidrar under 2d. får vi fundera över i kommande verksamhetsplanering, men det är ju lite så vi jobbat tidigare, dvs att genomföra olika typer av studier och erbjuda samarbeten och projektledning.</p>
Markaryd	<p>Ställer sig bakom strategin, men inga övriga kommentarer eller förändringar i strategin.</p> <p>Ser positivt på samarbete med övriga regioner för miljöarbetet i kommunen.</p>
Mönsterås	<p>Det är viktigt att strategin och Biogas Sydost får tyngd i alla offentliga och berörda företags styrelserum. Nätverket behöver breddas och vi behöver jobba mer aktivt för att öka medlemsantalet.</p> <p>För matavfallet ser Mönsterås kommun att möjligheterna för mindre kommuner ökat markant bara senaste året. Den kapacitet som nu finns i regionen och som inom en snar framtid ökar ytterligare innebär många valmöjligheter att regionalt tillvarata biogasresursen i matavfallet. Viktigt att det kan komma invånare i vår region tillhanda genom fler tankställen och gasdriven kollektivtrafik.</p> <p>Kommunen som organisation blir i strategin ifrågasatt varför man inte köper in gasfordon. Frågan är irrelevant. Förutom kommunala energibolag så är det ytterst tveksamt att kommunen själv ska bygga mackar. Politiken bör istället se till att privata aktörer ges en möjlighet att driva mackar genom att medverka till etablering genom t.ex. markåtkomst och avsiktsförklaringar att köpa in gasfordon om och när ett tankställe uppförs. Dessutom har politiken en uppgift att se över styrmedel så att bränslet blir en lönsam affär i alla led. Det kan gälla t.ex. bidrag, certifikat eller på lokal nivå en prissättningsmodell vid upphandlingar och avtalsskrivningar.</p>
Mörbylånga	<p>Mörbylånga kommun välkomnar arbetet för att främja biogas och framtagandet av en regional strategi för biogas.</p> <p>Kommunen har ett mål om att ha minst ett tankställe för biogas år 2020. Kommunen har ännu inte något mål om egen produktion av biogas.</p> <p>Mörbylånga kommun har en stor andel lantbruksföretag där biogas på sikt är en möjlighet till såväl bättre arbetsmiljö, i form av effektivare gödselhantering, som ekonomisk inkomst.</p> <p>Kommunen anser att när det gäller orter för placering av tankställen på Öland bör Färjestaden finnas med i bilden. Drygt 17 000 fordon passerar Ölandsbron i snitt varje dag och en mack med tankmöjlighet för el och biogas skulle kunna placeras i anslutning till brofästet.</p> <p>I Mörbylånga kommun finns i nuvarande fordonsavtal möjlighet att byta bilmodell varje år varför en omställning av fordonsparken kan gå relativt fort när ett sådant beslut fattas.</p>

Nordisk Etanol & Biogas	I Blekinge har man under flera år tittat på möjligheten att etablera en storskalig produktion av etanol i Karlshamn, huvudsakligen baserad på importerad spannmål. Restprodukten (dranken) från denna etanolproduktion skulle då gå in i en biogasanläggning. Enbart gasproduktionen skulle bli 500 – 600 GWh enligt de scenarier man skissat på. Eftersom det handlar om stora mängder gas, tittar man också i första hand på att göra gasen flytande (nedkylning till -160°) för att möjliggöra transport av gasen längre sträckor. Blir denna anläggning verklighet kommer Blekinge att bli det län i Sverige som producerar mest biogas (2012 års siffror).
Nybro	Nybro kommun ställer sig bakom de ambitioner som planen innehåller och tillstyrker att de finns med i den färdiga handlingsplanen som presenteras på Energiting Sydost den 7 november 2013. Vi har inga förslag på ändringar eller tillägg. Produktion av biogas i vår region ökar successivt oavsett vilka planer och mål vi har. Det är dock bra med den samordning som Biogas Sydost står för eftersom både producenter och konsumenter av biogas måste vara på banan samtidigt. KLT:s upphandling 2017 är viktig, att de satsar på biogas till sina bussar, annars tappar man tempo i utveckling av biogas i Kalmar län.
Olofström	Att hela regionen samverkar är en förutsättning för att utveckla biogas som resurs. Med gemensamma krafter för utveckling kan vi få stor nytta av biogas i regionen. Distribution: Olofströms kommun jobbar aktivt för att öka antalet fordon som går på biogas och en stor del av kommunens fordon går redan på biogas. Denna satsning fortsätter.
Oskarshamn	De mål som satts upp i strategin är relevanta och realistiska, förutsatt ett fortsatt starkt intresse och engagemang i biogasfrågan över hela länet. Den etablerade biogasmacken i Oskarshamn kommun är en viktig del för kommunen och regionens utveckling och bidrar till visionen "Oskarshamn - ett internationellt energicentrum och en tillväxtkommun med hög livskvalitet"
Region Blekinge	Sammantaget ser Region Blekinge positivt på biogasstrategin och handlingsplanen. Det är en styrka att arbetet är gjort i hela sydostregionen och strategin blir ett viktigt dokument för att gå vidare med arbetet. Region Blekinge delar strategins uppfattning om nödvändigheten av fortsatt samarbete inom större områden som de tre regionerna som en förutsättning för att komma upp i tillräckliga substratvolymmer. Förslagen i biogasstrategin går mycket väl i linje med Blekingestrategins insatsområden "Livskvalitet" och "Arbetsliv". Under insatsområdet Livskvalitet är indikatorerna "Utsläpp av växt-husgaser" och "Energianvändning" direkt kopplade till ökad produktion och användning av förnybar energi och inom insatsområdet Arbetsliv finns direkt koppling till indikatorerna "Produktion av förnybar energi" och "Energianvändning inom industrin". Biogasstrategin rimmar också helt med förslaget till Klimat- och energistrategi för Blekinge. Vid arbetet med Klimat och energistrategin har konstaterats att det är strategiskt viktigt att ta vara på energi som kan utvinnas ur lokal biomassa och lokala restprodukter och detta lyfts fram i Klimat- och energistrategin som ett av de viktigaste områdena och är därför en punkt under den "Samlad strategi" i Klimat- och energistrategin. Målet "År 2015 ska man kunna tanka biogas på minst ett ställe i varje kommun" är hämtat från Klimat- och energistrategin. I huvudsak tillstyrks de föreslagna åtgärderna för att uppnå målet. Klimatsamverkan Blekinge är föreslagen som aktör när det gäller dels att verka för att matavfall som samlas in i Karlskrona börjar rötas till biogas och dels när det gäller att verka för en gemensam biogasanläggning i området Karlskrona norra – Torsås – Södra Möre. När det gäller Karlskronas matavfall kan Klimatsamverkan Blekinge vara ett bollplank och forum för att koppla samman och samordna erfarenheter, i övrigt är frågan Karlskrona kommuns. När det gäller biogasanläggning i norra Karlskronaområdet finns det idag planer på att en sådan ska byggas i Möre. Klimatsamverkan Blekinge kan i det sammanhanget verka för samarbete över regiongränsen och det arbetet kan med fördel ingå i vad som görs från regionen i Klimat-samverkan Blekinge.
RFKL	Regionförbundet är positivt till såväl initiativet med en gemensam strategi och handlingsplan som till den process som föregått förslaget, samt till ett utökat samarbete i den aktuella regionen och inom Biogas Sydost. Fortsatt samarbete i de tre länen krävs för att stimulera en ökad biogas produktion och konsumtion. Den regionala politiken är viktig aktör för att förankra och sprida biogasstrategin. Klimatkommission Kronoberg kan utgöra en lämplig arena. Regionförbundet är också positivt till de föreslagna, reviderade, delmålen för biogas i Kalmar län. Regionförbundet ser positivt på att anta det slutliga dokumentet som delmål och riktlinje för det fortsatta arbetet för en fossilbränslefri region. Styrelsen kommer att ta ställning till detta när det slutliga dokumentet är klart.
RFSS	Regionförbundet södra Småland ser positivt på förslaget till regional strategi och handlingsplan för biogas för Blekinge, Kalmar och Kronobergs län. Regionförbundet kommer att stödja biogasstrategin genom sitt arbete i Klimatkommission Kronoberg samt genom de satsningar som fortsatt görs inom kollektivtrafiken för att södra Småland ska karakteriseras av långsiktigt hållbara kommunikationslösningar.

Ronneby	Strategin och handlingsplanen är ett väl genomarbetat dokument. I Ronneby kommun är ett förslag till nya lokala miljömål ute på remiss där biogas ingår bl a etablering av publikt tankställe för biogas.
Sölvesborg	<p>Biogas Sydost bör genom utredningar och påtryckningar verka för att styrmedel inrättas så möjlighet ges att etablera flera biogasanläggningar. Föreslagen handlingsplan är väl kopplad till de klimat- och miljömål som respektive län satt upp och som bidrar till att de regionala miljömålen för biogas uppnås.</p> <p>Kommunen anser att förslag på ansvariga aktörer i Biogas Sydosts handlingsplan är rimliga. Presenterad tidplan kan dock ses som något kort då biogas kan komma att omfatta stora investeringar och långa tillståndsprocesser.</p> <p>Utifrån det material som presenteras för Kalmar län är förslag till reviderade mål rimliga.</p> <p>Dokumentet överensstämmer med kommunens klimatmål och ambitioner och kan antas i organisationen.</p>
Tingsryd	<p>Remissförslaget ger en tydlig sammanfattning av den nuvarande situationen och de framtida utvecklingsmöjligheterna när det gäller biogas. Det är positivt att strategin och handlingsplanen är samlade i ett dokument då man enkelt kan följa den röda tråden mellan strategi och åtgärder och dokumentet blir på så sätt konkretiserat.</p> <p>Kommunen ställer sig positiv till att anta de slutliga målen som strategiska mål för kommunens utveckling. Det är dock viktigt att de antas i ett sammanhang d.v.s. att målen tas upp inom kommunens miljöprogram med en tillkopplad årliga genomförande plan.</p> <p>I övrigt berörs Tingsryds kommun i mindre omfattning av strategiförslaget. Det kan även nämnas att kommunen just nu håller på att arbeta fram en ny avfallsplan där mål och åtgärder med koppling till biogasproduktion (insamling av matavfall för rötning) tas upp.</p>
Torsås	<p>Torsås ser biogasstrategin som en viktig del för att uppnå målet om att bli en fossilbränslefri region år 2030. Den geografiska omfattningen av strategin är positiv då man har bortsett från de administrativa gränserna.</p> <p>Kalmar län har hamnat i ett moment 22 - ingen vågar satsa på fordonsdag då det finns för få gasdrivna fordon och ingen vågar investera i gasdrivna fordon då det inte finns någon fordonsgas. Torsås föreslår att man medvetet ska utnyttja naturgasen för att bygga upp markanden och fordonsflottan.</p> <p>Torsås kommun har möjlighet att implementera strategin och dess handlingsplan i den egna verksamheten. Bl.a. genom att byta ut egna och leasade bilar till biogasbilar. Kommunen har möjlighet att påverka att ett tankställe finns inom kommunen, om kommunen själv kan säkerställa en viss mängd biogassförbrukning/år. Informationsspridning om biogasens miljönytta och dess möjligheter kan kommunen bistå med.</p>
Vimmerby	
Västblekinge Miljöförbund	<p>Miljöförbundet har granskat de inkomna handlingarna och vill med anledning av detta framföra följande:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Miljöförbundet instämmer i att det är av stor vikt för lokalt klimatarbete och minimering av näringsläckage att en biogasanläggning för gödsel på Listerlandet kommer till stånd. • Miljöförbundet anser att en röttningsanläggning driven på avloppsslam bör utredas noggrant i Karlshamn eller Ronneby. • Miljöförbundet känner till en del mängder av avfall från fiskeindustrierna i kommunerna som lämpligen kan användas på bättre sätt än i dagsläget. • Miljöförbundet bedömer att miljönytta bäst uppnås genom att fokus ligger på kollektivtrafik, taxibolag, myndighetsfordon och andra lämpliga transportfordon. Först när alla fordon av dessa slag i kommunerna drivs på fordonsgas bör personbilstrafiken prioriteras. • Länsstyrelsen, Miljöförbundet Blekinge Väst, Karlshamns kommun, Olofströms kommun och Sölvesborgs kommun bör ta mer ansvar för att säkerställa att vi når klimatmålet för länet på 15 % förnyelsebara drivmedel 2020. • Miljöförbundet har möjlighet att implementera biogasstrategin inom organisationen för att öka medvetenheten om miljönyttan med biogassatsningar. Ansvar kan tas för handlingsplanen genom att bedriva en miljötillsyn som prioriterar biogasstrategin. <p>För mer detaljerad information om beslutet se beaktanden och överväganden i remissvaret från Västblekinge Miljöförbund! OBS - många bra förslag att jobba vidare utifrån i Blekinge.</p>

<p>Västervik</p>	<p>Västerviks kommun anser</p> <ul style="list-style-type: none"> - att det generellt sett är mycket viktigt att alla aktörer inom biogassektorn (producenter, konsumenter, substratleverantörer, biogödselmottagare etc) ges långsiktiga och stabila spelregler. - att skapande av lokala kretslopp, vilket sker genom ett lokalt arbete, bör tydliggöras och lyftas fram. Kretsloppen kan och bör hantera samtliga led; lokala substrat (som även kan minska övergödningen) - biogas som drivmedel vilket minskar de fossila utsläppen – lokal miljönytta – lokalt producerad biogödsel som ersätter importerad handelsgödsel som i sin förlängning kan spridas på marker som producerar energigrödor som kan användas som substrat för biogasproduktion. Hela kedjan är lokal och skapar i flera led lokal sysselsättning. Det handlar m a o inte bara om biogas som drivmedel, frågan/nyttan är betydligt större än så. - att det offentliga samhällets roll inte nog kan poängteras. Genom en tydlig och konsekvent inriktning på biogas i olika upphandlingar skapas långsiktiga förutsättningar för utbyggd biogasproduktion som även kommer andra delar av samhället till del. - att KLT:s kommande kollektivtrafikupphandling ska innehålla långsiktiga åtaganden om köp av biogasvolym, priser och ansvar för tankningssystem vid bussdepåer. Detta för att skapa förutsättningar för långsiktiga investeringar i produktionsanläggningar, överenskommelser med substratleverantörer samt mottagare av biogödsel. - att berörda kommuner m fl måste samarbeta kring anskaffning av substrat vilket kommer att bli en avgörande fråga för en framgångsrik biogassatsning i Kalmar län. - att ett samarbete mellan kommuner, lantbrukare m fl måste ske när det gäller avsättning för den biogödsel som produceras som en rötrest vid biogasproduktionen. - att ett fortsatt och ökat intresse måste riktas på att se hur de flerdubbla miljönyttorna med att använda substrat från havet kan utvecklas till kommersiellt gångbara lösningar. - att de lokala biogassatsningar som finns, som t ex i Västervik, ska ges en regional ”uppsäckning” i syfte att ge goda förutsättningar för utökning av produktion vilket gagnar en större region och inte bara den enskilda kommunen. Exemplet där Västervik Biogas AB levererar gas till tankanläggningen i Oskarshamn är ett bra exempel på ett lyckat regionalt samarbete som kan utvecklas genom exempelvis samarbete kring substrat.
<p>Växjö</p>	<p>En sammanfattande kommentar är att remissen beskriver nuläget väl.</p> <p>För Kronobergs län saknas en sammanhållande kraft som har helhetssynen för regionen och hela kedjan matavfall-biogas-rötrest. Det finns risk för suboptimeringar om var och en av aktörerna i regionen gör vad som är bäst för dem. En stor vinst vore om det funnes ett gemensamt system i hela regionen så att det inte skiljer sig om man befinner sig hemma, på jobbet eller i en annan kommun.</p> <p>Det är viktigt att aktivt arbeta för att upprätthålla den positiva bilden av biogasalternativet, särskilt när el- och hybridfordon nu kommer starkt. Jämför med etanolen som fått mycket negativ publicitet.</p>
<p>Älmhult</p>	<p>Rötning och biogasproduktion bör prioriteras framför förbränning och kompostering. Förutsätter fungerande system för insamling av matavfall. Genom samarbete med flera mindre kommuner effektivisera matavfallshanteringen.</p> <p>Utöver förslag till ändringar/kompletteringar anser Älmhults kommun att förslaget till strategi är bra och ser i dagsläget inga hinder för att kunna anta det slutliga dokumentet i organisationen.</p>

REMISSREDOGÖRELSE	Kortfattat yttrande	YTTRANDE	FRÅN	Åtgärd/kommentar från Biogas Sydost
Övergripande	Grundläggande redogörelse för vad biogas är önskas + begreppsförklaring	<i>Ett delvis annorlunda upplägg av strategin föreslås. I nuvarande remissupplaga saknas en grundläggande redogörelse för vad biogas är, hur den produceras och vad den kan användas till. Även en begreppsförklaring saknas vilket behövs för att även den som inte är expert på biogas ska förstå strategin.</i>	Högsby-Hultsfred	Begreppsförklaring införd i kapitel 1.4. Kapitel nr 2 Om biogas har lagts till i strategin.
	Grundläggande redogörelse för vad biogas är inledningsvis.	<i>Inledningen av planen bör innehålla en grundläggande redogörelse för vad biogas är: hur den produceras och vad den kan användas till, så att även en person som inte är expert förstår planens innehåll och syfte. Vidare är det även viktigt att skilja på fakta och åsikter. Dessa delar mixas i remissupplagan, men måste åtskiljas.</i>	Emmaboda	Som ovan. Åsikterna är borta nu.
	Grundläggande redogörelse för vad biogas är, hur den produceras och vad den ska användas till.	<i>I nuvarande remissupplaga saknas en grundläggande redogörelse för vad biogas är, hur den produceras och vad den kan användas till. En principskiss/schema för biogasprocessen, från råvara till bruksvara, komplettera beskrivningen i text. Begrepp som rötning och termisk förgasning bör förklaras. Ett alternativt till att förklara begrepp i löpande text är att sammanställa en ordlista i en bilaga. En strategi ska kunna förstås också av den som inte är expert på biogas.</i>	Mörbylånga	Ordlista införd i kapitel 1.4. Schema för biogasprocessen finns i kapitel 2.2.1.
	Komplettera med definitioner	<i>Ett stycke med definition av biogas bör finnas med, både som förklarar vad biogas är och hur den framställs. Även fordonsgas, energigas, naturgas etc. bör definieras.</i>	Torsås	Se kapitel 1.4.

		<p><i>Det verkar som att man använt felaktiga begrepp på flera ställen. T.ex. biogas när man syftar på fordonsgas och tvärtom. Denna begreppshantering gör att fakta kan tolkas på olika sätt beroende på hur insatt man är i materialet. I målsättningarna framför allt blir detta tydligt då man anger ett produktionsmål på biogas och sedan hänvisar till drivmedel. Är det biogas eller fordonsgas målsättningen gäller?</i></p>	Högsby-Hultsfred	<p>Strategin och målen gäller biogas till fordon. I andra länder använder man ordet biometan men vi använder bara biogas oavsett användningsområde, vilket kan vara förvirrande. Den fordonsgas som finns på marknaden kan vara naturgas, biogas eller en blandning av dessa två. Biogas utgör ca 60% procent av den fordonsgas som säljs i Sverige idag. För Kalmar läns del gäller att produktionsmålen inte är satta specifikt för biogas till fordon, utan för produktion av biogas öht. Däremot säger länsstrategin att huvudinriktningen är att så mycket som möjligt ska uppgraderas till drivmedel. Och länets övriga delmål handlar ju om biogas till fordon.</p>
	Gå igenom begrepp så att de blir entydiga			
		<p><i>Det vore bra om man genom kartbilder kunde åskådliggöra nuvarande situationen på biogasmarknaden inklusive planerade åtgärder. Allra helst skulle det då även finnas en hänvisning till aktuell situation på någon hemsida.</i></p>	Högsby-Hultsfred	<p>Nuvarande situation och de anläggningar som är planerade visas i kartor.</p>
	Åskådliggöra med kartbilder			
		<p><i>En av strategins huvudsakliga avgränsningar är det geografiska området. Många diskussioner förs om vad som pågår inom detta område idag och hur potentialen ser ut framöver. Grafisk information hade underlättat för läsaren. Var finns till exempel de tre större anläggningarna och vilka upptagningsområden har dessa? Var finns mackar idag och var borde det finns mackar framöver? Var ligger de större gårdarna etc. En förståelse för regionens utmaningar när det gäller avstånd och lokala förutsättningar skulle kunna tydliggöras mycket med hjälp av kartor.</i></p>	Borgholm, Karlshamn, Emmaboda	<p>Diagram och kartor har införts i strategin. De anläggningar och tanktställen som är planerade finns med. De som föreslås i handlingsplanen är inte med eftersom de är tillsvidare bara förslag.</p>
	Illustrera med grafik. Mer grafik för att göra det mer överskådligt. Diagram och kartor. Grafisk beskrivning av biogasprocessen. Kartbilder över nuläge samt planerade åtgärder.			
		<p><i>Bitvis ostrukturerat bland avsnitten; sidnummer saknas, otydliga rubriker, etc. Otydligt vilka tabeller man hänvisar till i texter. Likaså är det väldigt otydligt vilka källor man utgår ifrån då det ibland redovisas flera källor med olika resultat.</i></p> <p><i>När det gäller källorna vore det önskvärt med mer aktuella uppgifter och skulle det inte finnas tillgängligt bör det kommenteras hur aktuella uppgifterna fortfarande är.</i></p>	Högsby-Hultsfred	<p>Sidonummering hade tyvärr uteblivit från remissversionen men är nu åtgärdad. Hänvisningar till tabeller och källor införd där de saknas. Källorna är de senaste som finns. De flesta är från 2012-13.</p>
	Tydliggör sidnumrering, rubriker, hänvisning till tabeller och källor Förslag på upplägg - Se Hallands biogasstrategi.			

	Tydliggöra handlingsplanens struktur.	<i>Det är bitvis ostrukturerat bland avsnitten. Justera detta genom att lägga till sidnummer samt markera rubriker, underrubriker och avsnitt där enskilda län avses tydligare. Handlingsplanen är mycket svårläst. Använd olika textsnitt och tydliga rubriker.</i>	Mörbylånga	Handlingsplanen är omgjord och presenteras i form av matris som vi hoppas gör den tydligare.
	Tydliggör skillnaden på fakta och åsikter	Viktigt att skilja på fakta och åsikter. Dessa delar blandas i strategin men bör åtskiljas. Samla åsikter och kommentarer på ett avsnitt eller tydliggör att det är en kommentar/förslag från Biogas Sydost.	Högsby-Hultsfred	Åsikter finns inte kvar i rapporten.
	Tydliggöra skillnaden på fakta och åsikter	Samla åsikter och kommentarer på ett avsnitt som exempelvis inledning med "Med följande redovisning i åtanke föreslår Biogas Sydost att...."	Mörbylånga	Som ovan.
	Beskriva förhållandet mellan biogas och andra energislag för transporter	<i>I remissversionen saknas förhållandet mellan biogas och andra energislag för transporter, d.v.s. vilken andel och påverkan en storskalig biogas satsning skulle få. Biogas är en del av lösningen på den fossila transportsektorns problembild. Uppgraderad biogas för fordon är inte den enda lösningen utan ett av framtidens bränslen, jämte drivmedel som el, vätgas m.m.</i>	Borgholm	Den strategi som har tagits fram för vår region gäller produktion, distribution och konsumtion av biogas till fordon. Fördelning av biodrivmedelsanvändning illustreras i cirkeldiagrammet i kapitel 2 Om biogas. Att den inte är den enda lösningen framgår ur samma kapitel.
	Komplettera med omvärldsanalys + aktuell forskning och utveckling om biogas	<i>Det saknas en omvärldsanalys som beskriver hur biogas används i övriga Europa (och på andra kontinenter) och i andra delar av Sverige samt aktuell forskning och utveckling om biogas.</i>	Borgholm Mörbylånga	Den strategi som vi har tagit fram är en regional strategi för våra tre län i sydost nämligen Blekinge, Kalmar och Kronoberg. I kapitel 2.4 finns en kort beskrivning om fodonsgas (som i detta fall är lika med naturgas) i vår omvärld. Där det finns underlags-rapporter, hänvisas till dessa. Aktuell forskning och utveckling omfattas inte av strategin.
		<i>Biogas Sydost bör verka för att styrmedel inrättas så att möjligheterna att etablera fler biogasanläggningar ökar.</i>	Sölvesborg	Biogas Sydost verkar på nationell nivå för att styrmedel inrättas tillsammans med övriga biogasnätverk i väder-sträck och under Energigas Sveriges paraply. Framgår ur kapitel 1.2.
	Utveckla ekonomiavsnittet	<i>En annan del som bör utvecklas är ekonomiavsnittet. Hur och när blir biogas lönsamt?</i>	Borgholm	När biogas blir lönsamt beror på flera faktorer varav substratet är en av de viktigaste. Andra viktiga parametrar är transporter, vald teknik etc. Det går inte att ange något generellt nycketal utan måste undersökas i varje enskilt fall.

	Önskemål om att tydliggöra ekonomin för åtgärderna samt miljö- och climateffekter	<p>Det finns väldigt lite information om de ekonomiska aspekterna i strategin. T.ex. skulle det vara önskvärt med någon form av redovisning på vilka investeringskostnader åtgärderna i handlingsplanen kräver, vilka ekonomiska medel som finns tillgängliga samt vilka ekonomiska styrmedel som behövs.</p> <p>Samma sak gäller miljö- och climateffekterna av åtgärderna och om det behövs några miljö- och/eller klimatstyrmedel för att nå målen.</p>	Högsby-Hultsfred	<p>Ekonomiska kalkyler ingår inte i uppdraget.</p> <p>Gällande miljö- och climateffekter så syftar åtgärderna till att uppnå mål och det är dessa som kan följas upp.</p>
	Biogas på nationell nivå	Diskussion om hur synen på biogas ser ut på nationell nivå bör presenteras.	Karlshamn	De förutsättningarna som gäller för biogasproduktion samt uppgradering av biogas till fordonsgas i Sverige finns beskrivna i rapporten "Produktion av biogas till fordon - förutsättningar och hinder på den svenska marknaden" som finns att ladda ner på www.biogassydost.se . Genom att hänvisa till rapporterna ser vi till att ni alltid har aktuell information om läget.
	Utveckla beskrivningen av miljönyttan med biogas.	Miljönyttan med biogas beskrivs i alltför liten omfattning. Vilka fördelar finns med biogas om man jämför med fossila drivmedel? Hur har miljön förbättrats i de städer som har infört biogasdrivna stadsbussar? Att markanden för biogas har begränsningar beskrivs i rapporten och det är då av största vikt att peka på varför det ändå är värt att satsa!	Karlshamn	Miljönyttan med biogas finns införd under kapitel 2.1 Biogasens positiva effekter på miljö- och samhälle. Vad beträffar miljöförbättringar i städer som infört gasbussar, har detta införts under kapitel 8 "Framtida utvecklingsprojekt".
	Tydliggör strategins avgränsningar - biogas som drivmedel som är i fokus	Tydliggör att biogas för ändamål som drivmedel är fokus i strategin. Det finns andra sätt att utnyttja biogas på, till exempel genom att utnyttja biogasen till värme- och/eller elproduktion på enskilda gårdar, avloppsreningsverk etc men det ingår inte i denna strategi som fokuserar på uppgraderad biogas med ändamålet drivmedel.	Karlshamn	Kapitel 1.3 Avgränsningar har införts i strategin. I kapitel 2 Om biogas finns en kortfattad beskrivning om biogasens olika användningsområden.

	Förklara begrepp inledningsvis - t.ex. substrat och förnybara drivmedel	Strategin och handlingsplanen vänder sig till en bred målgrupp och därför borde en del av dokumentet bestå av en informationsdel kring hur biogas produceras och uppgraderas. Många begrepp i dokumentet bör även förklaras, till exempel vad som menas med substrat och förnybara drivmedel. Människor som aldrig eller sällan har varit i kontakt med biogas tidigare kan komma att bli delaktiga i strategin (politiker till exempel) och det är mycket viktigt att förståelse för biogas och olika begrepp kan hämtas i dokumentet.	Karlshamn	En grundläggande redogörelse finns i kaptiel 2 Om biogas. Begrepps-förklaring är införd i kapitel 1.4.
	Tydliggör goda exempel på samverkan och samarbeten.	Samverkan utpekats som en mycket viktig förutsättning för att lyckas med strategin och handlingsplanen. Goda exempel på detta bör lyftas fram tydligare. Vilka former av samarbeten och samverkan finns idag? Hur har dessa startats upp? Vad kan vi lära oss av dessa?	Karlshamn	De goda exempel som finns i vår region finns i kaptiel 6.4. En mera ingående studie har lagts till i Framtida utvecklingsprojekt.
	Lägga till kapitel om framtida utvecklingsprojekt	Man kunde överväga ett stycke om framtida utvecklingsprojekt. Det finns t ex planer på Växjö Energi att förgasa flis och göra metan. Det finns säkert andra utvecklingsprojekt i regionen som skulle kunna tas med här, t ex försök med flytande gas och dual-fuel fordon. Här kan man fördel också koppla till de regionala strukturfondsprogrammen för 2012-2020 som snart är klara och som har koldioxidsnål ekonomi som ett huvudområde.	ESS	"Framtida utvecklingsprojekt" är inlagt som Kapitel 8.
	Tydligare inledning om hur strategins ska användas	För att strategin ska få så stor inverkan som möjligt bör det framgå hur den är tänkt att användas och vilken status den är tänkt att ha. Ska den antas i sin helhet av medlemmarna eller ska delar antas? Vem ska besluta och hur ska man ställa sig bakom strategin? Någon tanke och skrivning om detta skulle underlätta för aktörerna.	ESS	Av följebrevet till remissen framgick att strategin ska utgöra underlag till det regionala miljömålsarbetet, samt en förhoppning om att var och en ska anta den slutliga strategin som sin egen. Detta står även i sammanfattningen.
	Komplettera biogasstrategin med övergripande vision	Vi tycker att strategin behöver innehålla något uttalande om regionens övergripande strategi eller vision för biogas, till exempel "Biogas ska vara en betydande del av sydostregionens satsning på fossiloberoende transporter", "I varje kommun i Sydost finns ett tankställe där det är möjligt att tanka biogas" eller "Lokal biogas – för klimatsmarta transporter i Sydost".	Ljungby	Det är inte vår uppgift att stå för visionen. Vi har tagit fram en strategi och handlingsplan på uppdrag av länsstyrelsen m .fl. Strategin och handlingsplanen har som syfte att visa hur de mål som våra länsstyrelser och Regionförbundet i Kalmar län har satt för biogas ska kunna uppnås. Vi lägger önskan om en gemensam vision under Kapitel 8 "Framtida utvecklingsprojekt".

	Flytta fram Handlingsplanen i dokumentet	<p>Det känns fel att handlingsplanen ligger så långt bak. Det är bättre om den del som är framåtsyftande ligger i början, nuvarande kapitel 5 och 6.</p> <p>Beskrivning av bakgrund och marknadspotential som finns i remissen är bra och skapar sammanhang och förståelse.</p>	Ljungby	Tanken med dispositionen är att man ska förstå varför vi föreslår de åtgärder som vi gör. En sammanfattning av handlingsplanen med hänvisning till rätt kapitel finns i sammanfattningen i början av rapporten.
	Korrigerig Ljungbyholm	Det är lite förvirrande när Ljungby församling nämns i texten om Kalmar län, kanske är det bättre att använda tätortens namn, Ljungbyholm, för att inte förväxla den med Ljungby församling i Kronobergs län.	Ljungby	Det står tydligt att uppgifterna är på kommun och församlingsnivå samt att uppgifterna gäller Kalmar kommun, Ljungby och Förlösa-Kläckeberga församling.
	Ta fram gemensamma regionala biogasmål	Tydlighet i strategin saknas och för att lyckas att nå målen krävs det att hela regionen drar åt samma håll och i samma takt, därför bör handlingsplanen innefatta gemensamma regionala biogasmål.	Torsås	Vi sätter inga mål. Det gör länsstyrelserna. Önskan om gemensamma mål har införts i kapitlet "Framtida utvecklingsprojekt". I Kalmar län har Regionförbundet satt delmålen för nooil, inklusive biogas. Dessa är mer detaljerade än de regionala miljömålen och finns med i strategin.
	Ta med aspekter från avfallsutredning	En parameter som saknas är påverkan av den avfallsutredning som är ute på remiss just nu och därför är högaktuell. Några viktiga detaljer i den utredningen är ett krav på kommunerna att tillhandahålla medborgarna ett insamlingsystem för matavfall. Det föreslås även att monopolet släpps på det avfall som produceras i en kommun.	Växjö	Vi följer detta och publicerar nyheterna på hemsidan.
	Involvera fler aktörer, bl.a. Bergkvarabuss	Biogasstrategin bör involvera fler aktörer i arbetet. En lokal aktör som verkar både i regionen och på flera andra platser i landet är Bergkvarabuss. De har nyligen vunnit upphandlingen för kollektivtrafiken i Blekinge län. Går det att påverka dem att välja biogasbussar i första hand är mycket vunnit för framtiden.	Hushållnings-sällskapet	Vi har kontakter med Bergkvarabuss. Bl.a. ägde ett medlemsmöte i januari 2014 rum hos dem. Det är också vår önskan att alla som på ett eller annat sätt verkar för att vi ska få mera biogas ska bli medlemmar i Biogas Sydost. Då får vi ett kraftfullt nätverk som kan åstadkomma mycket. Vi har kompletterat Kommunikationsplanen med bilhandlare etc. De finns också med i handlingsplanen.

	Information om implementering och uppföljning	Finns det någon som kommer jobba för att strategin uppfylls sen eller är vi klara när fått ihop dokumentet? Uppföljning? Vem?	Vimmerby Energi & Miljö	Förhoppningen är att de olika aktörerna ska anta strategin som sin egen och vara beredda att genomföra densamma i de delar där var och en berörs. Biogas Sydost arbetar gärna för att de åtgärder som står i handlingsplanen genomförs genom att stötta de olika aktörerna i arbetet samt ser till att handlingsplanen följs upp. Det förutsätter emellertid att de som ska genomföra åtgärderna i handlingsplanen deltar i projektet Biogas Sydost.
	Lyfta fram det offentliga samhällets roll än mer	Det offentliga samhällets roll inte nog kan poängteras. Genom en tydlig och konsekvent inriktning på biogas i olika upphandlingar skapas långsiktiga förutsättningar för utbyggd biogasproduktion som även kommer andra delar av samhället till del.	Västervik	Det offentliga samhällets betydelse för uppbyggnaden av biogasmarknaden finns med på flera håll i strategin och handlingsplanen bl.a. i sammanfattningen, i kapitel 4 Marknadspotentialen för biogas och i kapitel 6 Handlingsplanen.
1. Inledning	Beskriva biogasens fördelar	Skrivningarna om biogasens fördelar (beskrivs i avsnitt 4.5) bör nämnas på en tydligare plats, gärna i de inledande delarna av rapporten tillsammans med föreslagen handlingsplan.	Borgholm	OK. Finns i kapitel 2.1.
	Information om vem/vilka som beslutar om strategin	Det vore intressant att veta vem/vilka som i slutändan ska besluta om att strategin ska antas. Är det regionförbunden i respektive län? Om strategin ska antas som våra kommuners egna bör den först behandlas hos regionförbunden för vidare behandling ut i kommunerna.	Högsby- Hultsfred	Förhoppningen är att de olika aktörerna ska anta strategin som sin egen och vara beredda att genomföra densamma i de delar där var och en berörs. Detta finns skrivet i sammanfattningen i början av arbetet och fanns även med i missivet. Regionförbunden har fått lämna synpunkter på strategin liksom kommunerna både genom remissförfarandet men även i olika workshops.
	Vara tydligare i text gällande produktion eller konsumtion.	Förhållandet mellan produktion och konsumtion blandas i texten vilket ger ett förvirrat intryck.	Borgholm	Förhoppningsvis har de tillägg och ändringar som vi gjort i strategin lett till att den blivit tydligare.
	Avsnitt som förklarar tekniska termer och biogasens användningsområden	För en lekman som saknar grundläggande kännedom om hur biogasproduktion går till och dess användningsområden, skulle ett avsnitt med en förklaring av tekniska termer i inledningen vara läsaren till hjälp vidare i texten	Borgholm	En ordlista finns införd i kapitel 1.4. Biogasprocessen finns beskriven i kapitel 2.2.1.
1.1 Metodik				
1.2 Organisation				
2. Definition av regionen				

<p>2.1 Situationen idag</p>	<p>Sydöstra Sverige i relation till övriga landet</p>	<p>Ett stycke önskas om hur det ser ut i andra delar av Sverige. Har vi möjligheten att bli unika med vårt samarbete eller ligger vi efter?</p>	<p>Torsås</p>	<p>I alla delar av landet sker liknande arbete i motsvarande nätverk (Biogas Syd, Väst, Öst, Mitt, Norr, Värmland, Norra Småland). Alla jobbar för att öka andelen biogas i sina egna regioner. Det är stor skillnad mellan Västra Götaland och Skåne, som har ett naturgasnät och övriga landet. Även Stockholm och Östra Götaland är dynamiska regioner men under de senaste åren har produktionen av biogas ökat kraftigt i vår region. Se kapitel 3.1 Situationen idag.</p>
	<p>Korrigerig</p>	<p>Kap 2.1. första stycket: "I Kalmar går 15 stadsbussar och 12 sopbilar på biogas ". Här bör det framgå att sopbilarna inte enbart är Kalmar, utan KSRR, dvs Kalmar, Mörbylånga, Nybro och Torsås.</p>	<p>KSRR</p>	<p>Detta har förtydligats i texten.</p>
	<p>Korrigerig</p>	<p>"Totalt fanns ca 740 gasfordon i länet 2012". Ange vilket län som avses.</p>	<p>Mörbylånga KSRR</p>	<p>Uppiften avser hela regionen. Rättelse är gjord i strategin.</p>
	<p>Korrigerig</p>	<p>2.1 Situationen idag, andra stycket: "Totalt fanns cirka 740 gasbilar i länet 2012." Ska det vara sydostregionen eller kanske Kalmar län?</p>	<p>Lst Kalmar</p>	<p>Som ovan.</p>
	<p>Komplettering</p>	<p>2.1 Situationen idag, femte stycket: För att göra det hela mer begripligt för alla bör vi förtydliga vad dessa siffror faktiskt innebär, t ex genom att besvara frågorna: Hur många bilars genomsnittliga årskörsträcka motsvarar denna gas? samt Hur många procent av alla körda kilometer på ett år är det?</p>	<p>Lst Kalmar</p>	<p>En fotnot om detta är införd i texten.</p>
	<p>Komplettering</p>	<p>Göra tillägg om att Älmhults kommun har en stadsbuss och att den går på biogas</p>	<p>Älmhult</p>	<p>Ändringen har införts i strategin.</p>
	<p>Komplettering</p>	<p>I Mönsterås kommun finns idag Sveriges största äggproduktion och andelen slaktkyckling är stor och ökar. Det produceras här ansevärliga mängder rötbart substrat. Detta bör vara med i presentationen av regionen och som "hot-spot" i handlingsplanen.</p>	<p>Mönsterås</p>	<p>Fliseryd i Mönsterås kommun ligger under "Hot Spots" i kapitel 3.3.1</p>
	<p>Komplettering</p>	<p>Även processindustrin i Mönsterås bör nämnas i presentationen av regionen. Södras kombinat i Mönsterås är norra Europas största och har förutom egna substrat mängder av energi för biogasprocessen, även potential för termisk förgasning och ett givet läge för distribution av flytande gas. Södra bör särskilt höras om bolagets egen syn på potential och framtida möjligheter.</p>	<p>Mönsterås</p>	<p>Tankställe för flytande biogas är noterat under kapitlet om Tankställen. Vi tar med termisk förgasning av skogsråvara under "Framtidautvecklingsprojekt". Denna strategi handlar om biogasproduktion genom rötning.</p>

<p>2.2 Regionala mål för biogas</p>	<p>Tydligare formulering och uppföljning</p>	<p>Tydligare formulering och uppföljning av målen. Vem/vilka ansvarar för uppföljning och utvärdering? Hur ska det ske? Kommer det bli aktuellt med revidering?</p>	<p>Oskarshamn, Torsås</p>	<p>Årlig återkoppling från aktörerna som ska göra åtgärderna föreslogs på biogaseminarier under Energiting Sydost 2013. Eftersom strategin syftar till att nå de miljömål som våra länsstyrelser har satt är det lämpligt att de även ingår som en del i den regionala miljömålsuppföljningen.</p>
	<p>Önskemål om mål</p>	<p>Mål hur stor andel av all gödsel som bör gå genom en biogasanläggning</p>	<p>Hushållnings- sällskapet</p>	<p>Infört under Kapitel 8 "Framtida utvecklingsprojekt".</p>
	<p>Önskemål om att visa på hur strategins åtgärder bidrar till att uppfylla målsättningarna</p>	<p>Det går inte att bedöma huruvida de reviderade målsättningarna är realistiska eller inte då det i handlingsplanen saknas redovisning på vad respektive åtgärd bidrar till för målsättningen i siffror. Dessa uppgifter borde gå få fram då po-tentialer för biogasproduktion på olika platser redovisas i strategin samt ett antal "Hot Spots".</p>	<p>Högsby- Hultsfred</p>	<p>Dessa siffror finns nu beskrivna för Kalmar län, som har de mest detaljerade målen, i två diagram i avsnittet 3.2.2 Regionala mål för Kalmar län.</p>
	<p>Gemensamma mål för hela regionen, även konsumtionsmål för Blekinge och Kronoberg</p>	<p>En framgångsfaktor i arbetet bör vara gemensamma mål, för i detta fall biogas, som gäller för de tre länen i sydost. De administrativa gränserna ska i sådana här tekniska miljödrivande projektsammanhang suddas ut. Målen för konsumtion saknas för Blekinge och Kronobergs län.</p>	<p>Emmaboda</p>	<p>I uppdraget har inte ingått att ta fram nya eller gemensamma mål. Vår uppgift har varit att föreslå åtgärder som hjälper till att uppnå befintliga mål. Vi har lagt till behovet att ta fram gemensamma mål i Kapitel 8 "Framtida utvecklingsprojekt".</p>
	<p>Gemensamma mål för hela regionen</p>	<p>För att motverka risktagandet med investeringar i produktionsanläggningar och infrastruktur för biogas behöver hela regionen ha gemensamma mål för omfattningen av satsningen på biogas. Att tempot är olika snabbt i olika kommuner är förklarligt – men en gemensam målbild skulle förenkla beslut och motivera satsningar.</p>	<p>Olofström</p>	<p>Som ovan.</p>
	<p>Tydliggöra tanken bakom strategin</p>	<p>Det saknas övergripande strategier för hela regionen sydost. Olika mål, strategier och handlingsplaner har tagits fram för respektive län, vilket leder till otydlighet. Finns det några gemensamma mål för region sydost eller är strategin snarare en revidering och sammanställning av idag befintliga mål i de olika länen?</p>	<p>Oskarshamn</p>	<p>Som ovan. Det gemensamma ligger i förslagen till länsövergripande produktion och leverans av substrat och gas över länsgränserna.</p>
	<p>Svårt att bedöma om målsättningarna är realistiska</p>	<p>Det går inte att bedöma huruvida de reviderade målsättningarna är realistiska eller inte då det i handlingsplanen saknas redovisning på vad respektive åtgärd bidrar till för målsättningen i siffror. Dessa uppgifter borde gå få fram då potentialer för biogasproduktion på olika platser redovisas i strategin samt ett antal "Hot spots".</p>	<p>Vimmerby Energi & Miljö</p>	<p>Se Högsby-Hultsfred ovan.</p>

2.2.1 Blekinge län	Fler långsiktiga och konkreta mål på biogasområdet	Länet behöver ta mer långsiktiga och konkreta mål på biogasområdet utöver att alla kommuner erbjuder tankställen. Kollektivtrafiken kan spela en mycket viktig roll här. Stadstrafiken i Karlskrona är inte den enda trafiken som kan gå på biogas, vi har redan tankställen i väster – det är bara bussarna vi saknar.	Olofström	Införs under "Framtida utvecklingsprojekt".
	Utreda ansvarsfrågan för mål om tankställe i varje kommun	Mål: År 2015 ska man kunna tanka biogas på minst ett ställe i varje kommun. Som ansvarig för både distribution och produktion har länsstyrelsen i Blekinge utsetts som ansvarig. Att länsstyrelsen skall vara ansvarig för detta måste anses som tveksamt. Bl a finns en inestående konflikt i att länsstyrelsen är prövningsmyndighet av vissa miljöfarliga verksamheter såsom etablering av biogasmack. Ansvarsfrågan i detta mål bör utredas närmare.	Ronneby	Ändring gjord så att länsstyrelserna är en av aktörerna i stället för ansvarig.
2.2.2 Kalmar län		Reflektioner på målen i Kalmar län: 1) År 2020 ska det finnas 5000 biogasbilar i Kalmar län. Andrahandsmarknaden sätter inte fart förrän år 2020. Högt uppsatt mål. 2) Kalmar läns mål att biogasproduktionen ska år 2017 vara 100 Gwh jmf med Blekinge, där ingen siffra nämns. Gemensamma mål efterfrågas.	Torsås	Ja, det är ett mycket högt mål som är satt för att vara någotsånär proportionellt med målen om produktion och antal tankställen. (Ett tankställe behöver ca 500 fordon som underlag, storleksordning. Förutsatt att samma villkor gäller 2020 "behövs" 6 000 fordon som underlag för 12 mackar, dvs en i varje kommun.) Utvecklingsmål för Blekinge finns inlagda som ett Framtida utvecklingsprojekt i strategin.
	Komplettera med befintligt delmål	Avsnitt 2.2.2 Kalmar län Befintligt delmål om biogasbussar saknas. Texten bör alltså kompletteras med detta mål.	RFKL	Längst ner i avsnitt 3.2.2 (Obs! Nyt nummer) står "Biogas som förstahandsval för bussar i ståttrafik vid nästa länsupphandling 2017."
		Kalmars mål bör vara mätbara för uppföljning. Liknande mål bör sättas upp i övriga län.	Emmaboda, Hushållningssällskapet	Önskan om mätbara mål i övriga län lika dem i Kalmar har lagts i kapitle 8: "Framtida utvecklingsprojekt".
		Mörbylånga kommun anser att justeringarna av Kalmar läns regionala mål för biogas är rimliga och korrekta.	Mörbylånga	Bra.

	Tydligare målformuleringar	Revideringen av målen för Kalmar län är bra. Även om målen för länen blir reviderade är det höga mål att nå. Målen bör vara tydliga och tidssatta. Handlingsplanens mål är tidssatta, dock saknas tydligheten i dem. Oftast används orden "verka för", "stötta" och "underlätta" men dessa ord ger ingen klarhet i vad som ska utföras och bör därför ersättas med tydliga mål och eventuella undermål. Väl formulerade målsättningar underlättar både utvärdering och uppfyllande av målen.	Torsås	Vissa förtydliganden har gjorts i handlingsplanen.
		Planen bör ha med ett eget mål för hur man når ut till allmänheten för att konvertering och acceptansen ska gå enligt målsättningen 5000 gasbilar till år 2020.	Torsås	Åtgärden har lagts in i kommunikationsplanen.
	Komplettering/hänvisning till strategidokument som redogör för andra möjliga fossilbränslefria drivmedel	Mål: att länet år 2030 producerar 300 GWh biogas, motsvarande 10 % av länets alla drivmedel. Något som efterfrågas i sammanhanget är en diskussion eller hänvisning till andra strategidokument som behandlar vilka fossilbränslefria drivmedel som är realistiska ersättare för resterande 90 % av drivmedelsbehovet.		Den här strategin handlar om biogas. Förslaget om övriga fossilbränslefria drivmedel har lagts in i kapitlet om Framtida utvecklingsprojekt. Länsstyrelserna har tagit fram Klimat och miljömål samt åtgärdsprogram som tar hänsyn till fler alternativ.
	Mönsterås med i mål för tankställen	Målen med biogas och framförallt fordonsgas var i Kalmar län alltför optimistiska, så det är bra med en revidering. Mönsterås, med läge utmed utpekade stråk mellan stora värdenheter, bör vara med i förandet av mål för tankställen. Kanske är det 8 tankställen man bör fokuseras på till 2017.	Mönsterås	Infört i Handlingsplanen. Tanken är att Mönsterås kan vara en av dessa sju (t ex 2 i Kalmar, Oskarshamn, Västervik, Mönsterås, Öland, Hultsfred/Vby).
2.2.3 Kronobergs län				
2.3 Biogaspotentialen i Sydost från olika substrat	SWOT-analys som redogör för känsligheten bland substraten.	Något som skulle uppskattas som läsare är också en SWOT-analys som redogör framför allt för känsligheten bland substraten som t.ex. lägre mjölkpriser och minskad tillgång på gödsel. Det omnämns bara förbigående i 3.2 om biogasens olika användningsområden. T.ex. saknas mera information om omvandling till DME (metanol/dimetyleter) som är ett mycket bra hållbart drivmedel för tyngre fordon. Detta skulle ge en större marknad och även göra det möjligt att producera fordonsgas såväl som DME i en och samma anläggning. Detta avsnitt bör vidareutvecklas.	Borgholm	Vi lägger förslagen i kapitel 8 "Framtida utvecklingsprojekt". Denna strategi handlar om biogas till fordon som produceras genom rötning.

	Tydliggöra varför potentialerna är olika och vad som skiljer substratsbenämningarna åt.	I stycket 2.3 Biogaspotentialen i Sydost från olika substrat finns två tabeller som redovisar olika potentialer. Det skulle vara bra om man redovisade varför de avviker så pass mycket från varandra och vilken av dem man utgår ifrån. Det blir också förvirrande när man använder olika substratsbenämningar i de olika tabellerna.	Högsby- Hultsfred	I strategin står tydligt att Halldorf studie utgår från den nationella beräkningen av biogaspotentialen som gjordes 2008 av Envirum, Biomil. Vi har tagit bort tabellen för att undvika förvirring.
	Resonemang kring biogaspotential från samtliga substratalternativ bör förtydligas	Man kan läsa om potentialen av biogasproduktion från olika substrat; gödsel, matavfall, restprodukter från livsmedelsindustrin, avloppsslam samt nya substrat. För- och nackdelar med de olika substraten bör förklaras närmare. Ta tydligare ställning till samtliga substrats verkliga potential för biogasproduktion i regionen och inte bara den tekniskt möjliga energimängden från dem. Är till exempel avloppsslam en reell resurs för biogasproduktion och uppgradering? Varför/varför inte?	Karlshamn	I kapitel 3.3 "Biogaspotentialen i Sydost från olika substrat" finns en mening som förklarar skillnaden: "Som ett genomsnitt kan man säga att den verkliga potentialen landar på knappt 70 %."
	Korrigerigering	Förtydliga skillnaden mellan teknisk potential och verklig potential.	Mörbylånga	I anslutning till tabellen finns en mening som förklarar skillnaden: "Detta ska ses som en total potential. Den verkliga potentialen landar på knappt 70 % av den totala potentialen. "
2.3.1 Gödsel	Tydliggör frågetecken	I stycket 2.3.1 Gödsel finns det på slutet en tabell med rubriken "Kommuner med stor biogaspotential". Syftar man på biogaspotentialen totalt eller för gödsel? I samma stycke redovisas ett antal "Hot Spots". Där saknas Hagelsrum i Mållilla, Hultsfreds kommun där produktion finns idag. I punkten om Högsby kommun är det svårt att veta om man syftar på kommunen eller Högsby församling då båda uttrycken används. I punkten om Kalmar kommun vore det intressant att veta potentialen i Läckeby och med att det finns beslut om bygg-nation där.	Högsby- Hultsfred	Allt som står i kapitlet om Gödsel avser just det substratet. Har även förtydligat det genom att lägga till "från gödsel" i rubriken Kommuner med stor biogaspotential. Man bör dock veta att produktion av fordonsgas (uppgraderad biogas) förutsätter ganska stora volymer.
	Lägga till formulering som understryker att även andra områden än de som utpekats idag kan vara intressanta för biogasproduktion	I remissen utpekats ett antal sk "hot spots" för biogasproduktion. Det är viktigt att inte låsa sig till idag utpekade områden. Det bör i strategin finnas med en formulering om att också andra områden är de som utpekats idag kan vara intressanta för biogasproduktion. I Beteby utanför Mörbylånga pågår exempelvis försök med att göra biogas på gårdsnivå. Hittills är resultaten positiva och denna satsning bör också omfattas av stöd från regionala och nationella aktörer på biogasområdet.	Mörbylånga	De hot spots som har pekats ut i strategin gäller biogasproduktion till fordon utifrån dagens förutsättningar. Allt eftersom förutsättningar ändras kan även andra områden än de som utpekats idag vara intressanta för biogasproduktion. Man bör dock känna till att det krävs ganska stora volymer för produktion av biogas till fordon.

	Korrigerig	Kap 2.3.1, Tabellen "Kommuner med stor biogaspotential". Sista raden i tabellen "Södra Møre/Karlskrona" saknar värde på sin potential.	KSRR	Infört i tabellen.
	Komplettera stycke med förutsättningar i Mönsterås.	Mönsterås nämns inte bland dem med störst potential, trots att man teoretiskt har 22 GWh från gödsel i kommunen. Det beskrivs mycket riktigt att biogödseln och dess avsättning är en viktig framgångsfaktor för större anläggningar och kluster. Mönsterås kommun vill peka på de förslag som framfördes i samband med utredning om biogasproduktion vid Södra cell. En del i utredningen var gödsel förädling utifrån att spillvärme från bruket nyttjades i avvattnings syfte. Detta är viktigt att gå vidare med för att kunna exportera biogödsel från regionen, en strategisk åtgärd som bör finnas med i handlingsplanen. Det finns förutom Mönsterås fler processindustrier i regionen som kan samverka i dessa frågor.		Fliseryd i Mönsterås räknas upp i punktlistan. Detta med avvattning är mycket intressant som framtida utvecklingsprojekt, liksom samverkansprojekt med processindustrin! Ölands Kretsloppscentrum tittar på avvattning/separation av N och P och jag tror att More Biogas har vissa funderingar.
2.3.2 Matavfall	Göra förtydligande	När det gäller Hultsfred, Högsby och Vimmerby finns det idag beslut om att börja samla in matavfall med start 2015.	Högsby- Hultsfred, Vimmerby Energi & Miljö	Ändringen har införts i strategin.
		Kap 2.3.2.1. "KSRR, som idag består av fyra kommuner (Kalmar, Mörbylånga, Nybro och Torsås) med sammanlagt 103 700 invånare, har sedan flera år haft en tydlig målsättning att börja med matavfallsinsamling och att börja producera biogas från detta ". Här kan det vara bra att förtydliga att KSRR inte själva kommer att röta matavfallet. Skriv exempelvis istället: "KSRR, som idag består av fyra kommuner (Kalmar, Mörbylånga, Nybro och Torsås) med sammanlagt 103 700 invånare, har sedan flera år haft en tydlig målsättning att börja med matavfallsinsamling och att insamlat matavfall ska användas för biogasproduktion."		OK. Ändringen har gjorts i strategin.
		I stycket 2.3.2.4 Förutsättningar för biogasproduktion av matavfall redovisas olika lösningar på problemet med att man behöver stora volymer för att få ekonomi i anläggningarna. Det finns ju tyvärr inga säkerheter på att mindre kommuner kan leverera till dessa anläggningar då man upphandlar omhändertagandet. När det gäller samrötning med annat substrat så innebär det stora investeringar i alla fall då man inte kan samröta med annat substrat utan förbehandling av matavfallet.	Högsby- Hultsfred, Vimmerby Energi & Miljö	En kommentar av detta hr införts i underavsnittet.

	Göra tillägg	Avsnitt 2.3.2.4 "Därför finns alla möjligheter att mindre kommuner att kunna skicka sitt matavfall till någon av dessa anläggningar". Lägg gärna till "och få betalt för matavfallet".	Mörbylånga	Precis som när det gäller avfall som lämnas till förbränning, så får kommunerna betala för det som lämnas till rötning också.
	Tydliggöra vikten av samverkan	Vikten av att samarbeta kan inte poängteras för många gånger i ett sammanhang som detta. De stora anläggningar som har byggts kan ta emot mer substrat – alla kommuner måste inte ha en egen anläggning.	Olofström	Vi håller med om detta. Finns nämnt under kapitel 3.3.2.4.
2.3.3 Restprodukter från livsmedelsindustrin				
2.3.4 Avloppsslam				
	Otydlig vad som menas	I stycket 2.3.4 Avloppsslam redovisas först en potential för avloppsslam och sedan ytterligare en men det verkar vara den totala potentialen enligt Avfall Sverige. Där hänvisas det också till en tabell som kommer i senare stycken.	Högsby- Hultsfred	Tabellen har tagits bort. Uppgifterna framgår tydligare i kapitlet "Biogaspotentialen i Sydost från olika substrat". Här finns en del nya substrat uppräknade vilket rör till det.
	Tydliggöra	Avsnitt 2.3.4 Förtydliga vad siffrorna avser. Flytta upp tabellen som hänvisas till.	Mörbylånga	Tabellen har tagits bort. Uppgifterna framgår tydligare i kapitlet "Biogaspotentialen i Sydost från olika substrat". Här finns en del nya substrat uppräknade vilket rör till det.
	Korrigera	Tabell saknas, bör flyttas upp från kap. 2.3.6	Torsås	Som ovan.
	Förslag för utveckling	Mönsterås, liksom de flesta av regionens mindre kommuner, har idag en kostsam och problematisk hantering av slam från reningsverken. Vid små verk rötas inte slammet utan alternativa metoder nyttjas. Detta är resursslöseri och en del av handlingsplanen borde vara att utreda samverkan kring anläggningar för ARV-slam i regionen.	Mönsterås	Vi tar med detta till kapitlet "Framtida utvecklingsprojekt".
	Tydliggöra vikten av samverkan	Utmaningen för att komma igång med rötning av slam är precis som för rötning av matavfall och gödsel investeringar i stora anläggningar, smidig hantering och avsättning för restprodukten. Även här är samverkan nyckeln för små och medelstora kommuner.	Olofström	Kommentaren har införts i strategin.
	Ev. komplettering i text	Avloppsslam är absolut en viktig resurs ur energisynpunkt och ur ett kretsloppsperspektiv, men för att hitta en långsiktig lösning för rötning av avloppsslam och senare spridning på åker- och/eller skogsmark krävs ökade utvecklingsinsatser och helhetssyn över hela flödet.	Tingsryd	Som ovan

2.3.5. Nya substrat		Att ta fram nya substrat för biogasproduktion anges som en målsättning i handlingsplanen eftersom (1) tillgången på nuvarande råvarumängd är ojämnt fördelad eller (2) inte används optimalt. Resonemanget kring den slutsatsen bör förtydligas.	Karlshamn	Det är inte en målsättning utan en möjlighet.
	Framtagning av nya substrat för biogasproduktion - rätt ståndpunkt?			
	Utveckla stycket med goda exempel	Vilket resonemang har förts i ställningstagandet att nya substrat ska användas för biogasproduktion när projektet "Biogas – nya substrat från havet" påvisar att rötning av nya substrat är lättare sagt än gjort. Finns goda exempel på storskalig rötning från något av dessa substrat att hänvisa till? Utifrån vilka fakta har ställningstagandet nya substrat ska användas gjorts?	Karlshamn	Som ovan. Goda exempel finns med.
	Förslag	Punkt 2.3.5: Varje slag av substrat måste behandlas på sitt sätt så för att få största möjliga verkningsgrad bör det finnas nischade anläggningar för varje substrat! Då skulle det kunna byggas en sådan specialanläggning i respektive kommun/region för att även utnyttja investeringen på bästa möjliga sätt.	Växjö	Infört i Kapitel 8 "Framtida utvecklingsprojekt".
2.3.6 Biogaspotential fördelat per län (GWh/år)				
3. Marknadspotentialen för biogas				
	Önskemål om jämförelse med andra energislag	Planen redovisar endast på att biogasen är det miljövänliga drivmedelsalternativet som ska bidra till att uppnå de beslutade regionala miljömålen. En jämförelse bör göras med andra energislag exempelvis el och etanol, både med miljömässiga och ekonomiska ställningstaganden och slutsatser, för att den slutliga prioriteringen ska bli så objektiv som möjlig.	Emmaboda	Strategin gäller biogas till fordon. Alla energislag behövs och ekonomi förändras.
	Utveckla resonemang kring ekonomi	En del i planen som bör utvecklas är ekonomiavsnittet. Hur och när blir biogas ekonomiskt lönsamt? Är detta förknippat med volym eller beroende av statliga/regionala styrmedel? En affärsplan och tidplan kan med fördel bifogas planen, som tydligare belyser de ekonomiska och kvantitativa aspekterna över tiden.	Emmaboda	Det beror på förutsättningarna i varje enskilt fall. Detta är ett för omfattande arbete för att rymmas i strategin.
	Komplettera kapitel 3 med biogasdrivna personbilar	Kapitel 3 bör kompletteras med ett avsnitt om potentialen för biogasdrivna personbilar (offentliga och privata).	RFKL	Infört i Kapitel 4.2 "Biogas till övriga offentligt ägda fordon."
3.1 Kollektivtrafikens behov av biogas				
	Tydliggöra	Avsnitt 3.1 "Därför bestämdes det att en redovisning av kollektivtrafikens behov... Ange vem som bestämde och när.	Mörbylånga	Det bestämdes i arbetsgruppen som har tagit fram strategin. Se avsnittet om kapitel 1.2 Metod.
3.1.1 Blekinge län				

3.1.2 Kalmar län	Korrigera	Avsnitt 3.1.2 "Den trafikvolymen..." Ersätt med "Trafikvolymen..."		OK. Ändringen har gjorts i strategin.
		Den totala mängden GWh saknas om prioriteringen för biogas sker vid upphandling enligt planen	Torsås	I klimatkommissionens PM om biogas anger KLT ett behov av 16,5 miljoner fordonskm år 2017, vilket Regionförbundet i Kalmar län schablonberäknat till cirka 80 GWh (0,5 Nm3 biogas/ fordonskilometer och ett energiinnehåll på 10 kWh/Nm3).
	Beskrivning av begreppet klimatneutralt	För Kalmar län redovisas mål både generellt och precist för biogas samt ett antal delmål. Ordet klimatneutralt används i det övergripande målet. Dock är det lämpligt att någon form av beskrivning för klimatneutralt finnas.	Sölvesborg	Förnybara drivmedel, inklusive förnybar el.
3.1.3 Kronobergs län				
3.2 Biogas till övriga offentligt ägda fordon	Förslag på utveckling av stycket	I stycket 3.2 Biogas till övriga offentligt ägda fordon säger man att man kan fatta politiska beslut som gör att gasbilar köps in. I många av länets kommuner har man dock redan ramavtal via SKL Kommentus Inköpscentral och därmed idag möjlighet att avropa gasbilar. När det gäller sopbilarna så är det inte alltid kommunerna som äger dessa utan entreprenörer, vilket innebär att kommunerna i så fall måste ställa krav på gasdrivna fordon vid upphandlingen av avfalls-entreprenörer.	Högsby-Hultsfred, Vimmerby Energi & Miljö	Kommentaren införd i strategin.
	Korrigerig	Kap 3.2, första stycket, tredje meningen: "Förutom de 740 gasbilar som fanns registrerade i regionen 2012, går 15 bussar och 12 sopbilar i Kalmar..." Här bör det framgå att det är KSRR:s sopbilar, ej Kalmar kommuns sopbilar.	KSRR	En delvis annorlunda formulering har införts.
	Korrigera formulering	Avsnitt 3.2 "En lämplig fordonsflotta är alla taxibilar och en annan distributionsfordonen." Förtydliga distributionsfordon.	Mörbylånga	Som kör varutransporter i tätorter.
	Komplettering	Göra tillägg om att Älmhults kommun har 35 st fordon som drivs av biogas. En policy har även införts som innebär att inga bilar ska vara äldre än sju år samt att vid inköp av nya bilar ska dessa vara drivna av biogas i första hand, endast i undantagsfall kan avsteg tillåtas från denna policy.	Älmhult	Det blev för omfattande att beskriva situationen i varje kommun. När det gäller antalet bussar och sopbilar har det gjorts kommunvis. I fallet personbilar däremot har vi nöjt oss med att skriva antalet fordon i regionen.

	Förslag om att stimulera företagssidan	Punkt 3.2: Det är viktigt att inte bara lita på det offentliga för att få igång efterfrågan på biogasfordon på marknaden. Även företagssidan måste stimuleras att köpa fordon för att i fas två få ut ännu fler av dessa fordon på andrahandsmarknaden så att privatpersoner får ett större utbud. En mycket mer aktiv försäljning av biogasfordon är också viktigt för att få upp allas ögon för biogasalternativet.	Växjö	Den största stimulansåtgärden på företagssidan är det låga förmånsvärdet men bilhandlare behöver säkert även uppmuntras att prata varmt för biogasfordon. Infört i kommunikationsstrategin.
3.2 Biogas till tunga fordon	OBS! Numrering!	OBS! Numrering, 2 st kapitel 3.2!	ESS	Numrering ändrad.
	Info om flytande biogas	Beskriv varför flytande biogas är bäst för tunga fordon och hur det framställs	Torsås	Flytande gas framställs genom att den uppgraderade gasen kyls ner till -162 grader. Den tar mindre plats och man kan därför köra längre med den än om man använder komprimerad gas. Eftersom tunga fordon går mer eller mindre hela tiden och kör längre sträckor är detta särskilt lämpligt i de fordonen. Finns beskrivet i strategin.
	Tydliggöra	I sista meningen i andra stycket står " I Sverige håller man på att sätta upp tankställen för flytande <u>biogas</u> riktade till lastbilar på fyra platser: Malmö, Göteborg, Stockholm och Jönköping". Är detta tankställen enbart för biogas eller också för flytande <u>gas</u> , där även flytande naturgas kommer att vara en produkt? I så fall bör detta tydliggöras.	Torsås	Det är ett tankställe för fordonsgas. Vad man garanterar är att minst 50 % är biogas. Naturgasen behövs för att säkra leveranser medan det byggs fler anläggningar för biogasproduktion. Ändrad till fordonsgas.
3.3 Bussdepåer	Kontrollera fakta	I stycket 3.3 Bussdepåer säger man att det "I Karlskrona verkar dock inga sådana beslut vara tagna." Den typen av fakta går att ta reda på och bör så också göras för att veta förutsättningarna.	Högsby- Hultsfred	Meningen har strykits från texten.
3.4 Tankställen	Kontrollera fakta	Se över formulering i stycke 3.4 Tankställen då man säger "att det troligen är den enda...". Typ av fakta går att ta reda på.	Högsby- Hultsfred	Vi känner inte till några fler men den här typen av uppgifter ändras hela tiden. Meningen har strykits från texten.
	Korrigera	Avsnitt 3.4 "man brukar ange att en biogasmack bör sälja minst 5 GWh för att vara lönsam". Ange källa.	Mörbylånga	Det här är ett genomsnitt och ett nyckeltal man använder sig av i branscen därav uttrycket "brukar".
	Varifrån kommer siffran 5 GWh?	Siffran 5 GWh per lönsamt tankställe nämns i 3.4 men varifrån kommer detta antagande? Är detta förknippat med volym eller beroende av statliga/regionala styrmedel?	Borgholm	Som ovan.
	Komplettera	Förklara vad 5 GWh innebär i antal bilar, tankningar. Även källan till antagandet saknas.	Torsås	Som ovan. En GWh räcker till 100 personbilar som kör 1500 mil/år. Finns som en fotnot i kapitel 3.1 "Situationen idag".

	Korrigera	Gällande tankställen skrivs att IKEA gått in och köpt biogasbilar mot att Älmhults kommun satte upp en biogasmack. Detta påstående är felaktigt. Villkoret var att EON skulle sätta upp en biogasmack.	Älmhult	Uppgiften är ändrad.
	Förslag	Punkt 3.4: Byggnation av mackar måste ske i en helhet där även försäljning av fordon ingår. En variant är att man tecknar "Letter of intent" att om det byggs en mack så förbinder sig en aktör att köpa ett visst antal fordon. På så sätt kan man även stimulera till köptrogenhet. Ekonomiska föreningar kan vara en annan väg att gå.	Växjö	Kommentaren är införd strategin.
3.5 Regional Utveckling	Komplettera	Avsnitt 3.5 "Linneuniversitetet har byggt upp kompetens och utbildar studenter inom biogasområdet. Redovisa vilken kompetens och pågående aktuell forskning.	Mörbylånga	Kontakta Ulrika Welander, Växjö, ulrika.welander@lnu.se
4. Hinder och barriärer				
4.1 Potentialen för biogas		Om substratet inte används optimalt så bör det finnas goda optimeringsförutsättningar! På vilka sätt används det inte optimalt? Kunskapsbrist, dåliga anläggningar...?		Effektivisering av produktionen är något som man arbetar ständigt med.
	Komplettera	Förklara termisk förgasning	Torsås	Finns i kapitlet 1.2
	Förslag	Punkt 4.1: En samsyn kring rötresten måste till! Tre viktiga ben: Tillgång till avfall, Försäljning av bränsle och avsättning av rötresten.	Växjö	OK. Kommentare är införd.
4.2 Distribution	Utveckla resonemang om ev. tröskel för när transporter av substrat inte är lönsamma	Hur har det i strategins framtagande resonerats kring konsekvenser av transporter av substrat inom regionen, speciellt om nu substraten är ojämnt fördelade. Finns det någon tröskel för när transporter av substrat inte är lönsamma och alltför belastande på miljön?	Karlshamn	Inför i kapitel 8 "Framtida utvecklingsprojekt".
	Utveckla kapitlet om distribution	Möjligheter och hinder för att flaka gas mellan produktionsställe och tankställe bör beskrivas. Gärna med referens till avstånd och lönsamhet.	Mörbylånga	Flakning sker redan idag bl.a. flakas gas till Kalmar från Kristianstad och Sävjö och till Oskarshamn från Västervik. Svårt att ange exakta siffror och avstånd.
4.3 Bristen på långsiktiga regler och styrmedel		Behov av långsiktiga regler och styrmedel. (4.3) Viktigt att Biogas Sydost är pådrivande.	Karlskrona	Biogas Sydost driver frågan tillsammans med andra biogasnätverk under Energigas Sveriges biogas-sektion. Se kapitel 1.2. Metod sista stycket.
	Förslag	Punkt 4.3: Ett bra alternativ till stöd är lånegarantier. Det är viktigt med förmånliga ränteregler som ligger fast under tid!	Växjö	Olika typer av långsiktiga styrmedel behövs.

4.4 Marknadens begränsning		Samverkan mellan olika aktörer och parter med bra lösningar för produktion och konsumtion. (4.4) Kommun- eller länsgränser får inte utgöra hinder för ett effektivt och framgångsrikt arbete.	Karlskrona	Detta är en av syften med Biogas Sydost.
	Förtydliga	I avsnitt 4.4 marknadens begränsning talas om en kritisk volym och utveckling av bärkraftiga lösningar, dessa bör definieras tydligare på vad som avses.	Borgholm	Kritisk volym = den produktionsvolym där de totala intäkterna är lika stora som de totala kostnaderna. Med bärkraftig menas i det här fallet lönsam.
	Förslag	Punkt 4.4: Det vore önskvärt om det gick att få till ett samarbete mellan biogasmarknadens aktörer så att överflyttning av gas vid överproduktion vore möjlig.	Växjö	Kommentaren införd i strategin.
4.5 Fordon	Flytta/kopiera till strategins inledning	Skrivningarna om biogasens fördelar (beskrivs i avsnitt 4.5) bör nämnas på en tydligare plats, gärna i de inledande delarna av rapporten tillsammans med föreslagen handlingsplan.	Borgholm Mörbylånga	Kapitel 2 "Om biogas" är införd i inledningen.
	Flytta/kopiera till strategins inledning	Miljövinster med biogas bör ligga i ett eget kapitel	Torsås	Finns i kapitel 2.1.
	Nyckeltal för arbetstillfällen?	I 4.5 nämns att biogas skapar arbetstillfällen, här skulle något nyckeltal vara till god hjälp t.ex. att varje x GWh i genomsnitt ger ett nytt arbetstillfälle.	Borgholm	Region Skåne har tagit fram en rapport om biogas, tillväxt och sysselsättning. Där bedömer man att en produktion av 1 500 GWh biogas bidrar till bruttoregionprodukten med 3 856 MSEK samt genererar cirka 1939 arbetstillfällen. Om motsvarande siffror används på Kalmar läns delmål för år 2017 (100 GWh) ger det cirka 260 MSEK/år som bruttoregionprodukt och cirka 130 arbetstillfällen. Detta innebär, utöver effekterna på näringslivet, inkomster för regionens invånare och skatte-intäkter för regionens kommuner.
	Betona bättre lokal luftkvalitet	Under punkt 4.5 kan det betonas att bättre lokal luftkvalitet är en stor vinst när det gäller hälsa och välbefinnande. Det finns också miljö kvalitets-normer som inte ska överskridas och som kommunerna har ansvar för att mäta och åtgärda. Här kan utbyte från "fossildrivna" till biogasdrivna fordon vara en av dellösningarna.	ESS	Bättre lokal luftkvalitet har tagits med i kapitel 2.1 "Biogasens positiva effekter på miljö och samhälle".
	Förklara, utveckla, förtydliga resonemang om politisk vilja.	Under samma punkt anges att det behövs politisk vilja för att biogas ska vara ett alternativ i upphandlingar. Detta resonemang bör förklaras, utvecklas och förtydligas. I stycket innan sägs att det inte finns någon entydig bild av om det blir dyrare eller billigare med biogas.	ESS	Delar av detta kapitel har flyttats till 2.1. Politisk vilja har tagits bort

	Korrigerig	Kap 4.5, fjärde punkten i punktlistan: Felstavning "kostgödsel".	KSRR	Stavning rättad. Stycket om miljövinster flyttat till kapitel 2.1.
4.6 Tillståndsprocess	Precisera tillstånd	Avsnitt 4.6 Precisera vilka tillstånd som kan krävas. Förtydliga att tillståndet för miljöfarlig B-verksamhet är ett miljötillstånd.	Mörbylånga	Det finns utmärkta skrifter som beskriver de olika tillstånden som krävs. Dessa skrifter uppdateras kontinuerligt. Genom att hänvisa till dem försäkras vi att man alltid ha aktuella uppgifter. Rapporterna finns uppräknade i kapitlet, som efter revidering fått numret 5.6.
4.7 Rådgivning	Flytta kapitlet/stycket	Punkten 4.7 Rådgivningen bör flyttas från kapitel 4 Hinder och barriärer eftersom det snarare är ett sätt att komma över hindren. Vidare skulle en lista över rådgivare kunna vara en bilaga till strategin till hjälp för aktörerna.	ESS	Ingen nämnd, ingen glömd. Punkt 4.7 har tagits bort
5. Handlingsplan	Beskriva handlingsplanens åtgärder tydligare inkl. kostnadsbedömningar.	Konsekvensanalys för de föreslagna åtgärderna. Vad blir vinsterna? Vad krävs för att åtgärderna ska realiseras? Kostnadsbedömningar och möjligheter till finansiering	Karlshamn	Kostnadsbedömningar eller finansieringsmöjligheter för åtgärderna ingår inte i uppdraget. Mer detaljerad beskrivning av hur åtgärderna ska realiseras får bli nästa steg i arbetet med strategin = respektive aktörs uppdrag.
	Fokusera på traditionella substrat i första hand	Här anges att man bör fokusera på att ta fram nya substrat trots att de traditionella ännu inte används optimalt. Vi undrar om inte fokus på att utnyttja potentialen av de traditionella substraten är en lättare och bättre framkomlig väg i första hand. Till exempel finns många kommuner vars matavfall inte rötas.	ESS	Man behöver arbeta på båda fronter.
	Understryka vikten av att ta tillvara befintligt substrat.	När det gäller substrat är det viktigt att fortsätta arbetet med att ta fram nya sådana. Detta får dock inte medföra att arbetet med att utnyttja befintliga substrat avstannar. Det finns all anledning att söka olika vägar så att befintliga substrat används optimalt liksom för att finna möjligheter så att tillgången av substrat får en bättre fördelning. Det är också viktigt att produktionen av biogas kan ske på sådana platser så att transporter av biogas i form av fordonsgas minimeras. Om distributionen av fordonsgas är svår att hantera är det ändå viktigt att producerad biogas används optimalt. Detta kan då vara för produktion av värme och/eller elektricitet.	Karlskrona	Stycke 1: Som ovan. Stycke 2: Det är naturligtvis bättre att det blir biogas till värme eller el än ingen biogas alls. Denna strategi gäller dock enbart biogas till fordon.

	Utveckla resonemang mellan föreslagna åtgärder och gällande klimatmål.	Resonemang mellan föreslagna åtgärder och gällande klimatmål saknas. I vilken utsträckning kommer åtgärderna i strategin leda till att klimatmålen uppfylls? Som läsare vill man veta i vilken utsträckning åtgärderna i strategin kommer att leda till att klimatmålen uppfylls. Åtgärderna känns nu lösryckta och inte tagna utifrån ett sammanhang.	Karlshamn	Det är bara i Kalmar län som man har satt konkreta målen och sagt att man vill ersätta 10 % av drivmedlen med biogas. I kapitlet om framtida utvecklingsprojekt har vi tagit med ett förslag att även G- och K-länet sätter lika konkreta mål för biogas.
	Utveckla ekonomiska aspekter	Ekonomi - Hur och när blir biogas lönsam? Ekonomiska aspekterna kan utvecklas. Ex. Vilka investeringskostnader som åtgärderna kräver, tillgängliga ekonomiska medel och vilka styrmedel som behövs. Biogas Sydost bör verka för att styrmedel inrättas så att möjligheterna att etablera fler biogasanläggningar ökar. Investeringsstöd för att underlätta för mindre orter att komma igång med produktion och distribution.	Borgholm, H+H, Lessebo, Emmaboda, Hushållningssällskapet, VEMAB	Kostnadsbedömningar eller finansieringsmöjligheter för åtgärderna ingår inte i uppdraget. Biogas Sydost verkar genom Energigas Sydosts biogassektion och tillsammans med övriga biogasnätverk för att vi ska få långsiktiga styrmedel. Investeringar kan 2014 sökas från EM. Gödselgasstöd är under planering på uppdrag av Landsbyggsdepartementet.
	Medvetet utnyttja naturgasen	Medvetet utnyttja naturgasen för att bygga upp marknaden och fordonsflottan. När sen marknaden finns så vågar man investera i gasdrivna fordon.	Torsås	På sätt och vis gör man det redan eftersom fordonsgas kan innehålla såväl naturgas som biogas. Naturgas är stort i övriga världen och vi hade aldrig haft de fordonen vi har idag om man inte hade haft naturgas. I vår region och övriga landet där det inte finns naturgasnät arbetar vi dock bara för att främja biogasproduktionen.
	Utveckla näringslivets potential som konsument. Införa miljömärkning för tunga fordon.	Näringslivets potential som konsument och dess roll kan utvecklas. Som exempel nämns Miljöfordon Syd och deras arbete med konsumentledet. Förslag att införa miljömärkning för tunga fordon.	ESS	Energikontor Sydost arbetar för närvarande med ett projekt som går ut på stjärnmärkning av åkerier dvs. ett slags miljömärkning. Projektledaren för Biogas Sydost var föredrande på Godstransportrådets möte den 5 mars så det sker redan. Miljöfordon Syd är en bra samarbetspartner när det gäller att nå ut.
	Tydliggöra kommunerna som aktör	Kommunerna saknas som aktör i handlingsplanen. Ska man peka ut privata bolag som aktör i vissa åtgärder?	Högsby-Hultsfred	Kommunerna finns redan med som aktörer i flera av åtgärderna. Tycker att vi kan lyfta fram privata bolag likväl som offentliga aktörer. Det är ju inte tvingande.

	Osäkerhet kring Länsstyrelsens ansvar	Tveksamma till Länsstyrelsens ansvar kring biogas-distribution och -produktion.	Ronneby	Länsstyrelserna har samordningsansvaret för de regionala miljömålen. I de åtgärder som ingår i vår handlingsplan har länsstyrelserna flyttats över till aktörer.
	Offentliga bilar bör vara gasbilar	Offentliga bilar bör vara gasbilar. Föregå med gott exempel.	Hushållnings-sällskapet	Målen finns för Kalmar län men alla län bör naturligtvis ta sitt ansvar.
	Fler aktörer	Involvera fler aktörer, tex Bergkvarabuss.	Hushållnings-sällskapet	Till kommunikationsstrategi. Medlemsmöte på Berkvarabuss ägde rum 140122.
	Krav på entreprenörer	Ställa krav på kommunernas entreprenörer vid upphandling.	Vimmerby Energi & Miljö	Bra förslag. För Kalmar läns del bör detta bli en konsekvens av att vi har ett delmål om att alla samhällsbetalda transporter ska vara klimatneutrala år 2020.
	Utveckla åtgärder som stimulerar näringslivets användning av biogas	Den stora potentialen i näringslivet och näringslivets viktiga roll som konsument av biogas kan utvecklas ytterligare. Kalmar län har specifika mål inom området vilket är bra. Miljöfordon Syd utgör ett gott exempel på hur man kan jobba med konsumentledet, både med avseende på offentliga och privata aktörer.	ESS	Som ovan.
	Uppdatera årtal från 2013 till 2014 där det är relevant	Idag anges år 2013 som startår på flera platser i dokumentet, inte minst under avsnitt 5.2. Strategin kommer att vara klar först i slutet av detta år. 2013 bör därför, på samtliga ställen, ändras till 2014.	RFKL	Årtalen har ändrats i handlingsplanen.
	Förslag att förlänga tidsplanen	Kommunen anser att förslag på ansvariga aktörer i Biogas Sydosts handlingsplan är rimliga. Presenterad tidplan kan dock ses som något kort då biogas kan komma att omfatta stora investeringar och långa tillståndprocesser.	Sölvesborg	Målen och tidplanen är satta av länsstyrelser tillsammans med andra berörda aktörer. Vi har valt att hålla oss till de mål som är satta för regionen.
	Ta med Nordisk Etanol & Biogas AB	Ta med Nordisk Etanol & Biogas AB som en del av strategin. Tomtavtal finns, Miljötillstånd finns, Intressenter finns. Det som mest saknas är Långsiktiga spelregler för Biodrivmedel och en högre ambition i form av höjd målsättning på andelen Biodrivmedel.	Nordisk Etanol & Biogas AB	Ändringen har införts i strategin under kapitel 3.3.5 Restprodukter från etanolproduktion.

	Konsumtion med främsta fokus på kollektivtrafik, taxibolag och myndigheters fordon.	Det är av viktigt att poängtera det som framhävs under konsumtion i avsnitt 5 för handlingsplanen. För att det ska bli en miljönytta med biogassatsningar över huvudtaget måste strategierna och handlingsplanerna realiseras. Detta görs med högsta sannolikhet genom att främsta fokus ligger på kollektivtrafik, taxibolag och myndigheters fordon som konsumenter. Innan alla sopbilar, bussar, kommunala fordon och andra lämpliga transportfordon drivs på fordonsgas bör personbilflottan inte prioriteras. För att så realistiskt som möjligt nå personbilsmarknaden måste påtryckningar göras för att bygga ut naturgasnätet så att tillgången på fordonsgas säkerställs.	Miljöförbundet Blekinge Väst	Det finns en tydlig fokus på det offentligas bilar i vår strategi och handlingsplan. Det hindrar dock inte att man även bearbetar bilhandlare och allmänheten då tillfälle ges. Att påverka för att naturgasnätet byggs ut i Sverige är inte vår uppgift. Det bedöms heller inte som ett alternativ eftersom målsättningen är att Sverige ska bli fossilbränslefrtt 2050.
5.1 Blekinge län		Gällande att stadsbussarna i Karlskrona ska gå på biogas så får pågående upphandling ge svaret på frågan om drivmedel. Karlskrona kommun menar att andra motorer på bussar som inte är förbränningsmotorer, ex. elmotorer, kan vara bättre i statstrafiken vad gäller de bullerstörningar som finns i den speciella topografi som finns i Karlskrona tätort. Biogas bör således vara ett alternativ som drivmedel men då i första hand för områden där påverkan av buller har mindre betydelse.		Utredningen om fbf fordonsflotta ser el som det <u>långsiktiga</u> huvudalternativet i <u>tätortstrafik</u> .
	Hushållningssällskapet gärna aktör?	Åtgärd: Produktion 1: informationsmöten Biogasproduktion på Listerlandet. Hushållningssällskapet, eller personer med lämplig kompetens, kan mycket väl driva en affärsutvecklingsgrupp liknande Norra möre på Listerlandet. T.ex. kan LRF:s projekt "God affärer på Förnybar energi" användas. Kan starta omgående. LRF är projektägare men inte själva utförare i projektet.	Hushållningssällskapet	OK
	Kompletterande förslag på åtgärder	Prioritera biogasbussar vid avrop. Subventioner för fordon med biogasdrift.	Olofström	Stadsbussar i Karlskrona finns med i handlingsplanen. Svårt att ta med subventioner eftersom det inte står vem som ska stå för dem.
	Trycka på motivation och information	produktion 1 och 2 Motivation och information behövs för lantbrukare för att komma igång. Det är en process som tar tid.	Olofström	Införts i kap. 7 Kommunikationsstrategi.

	Komplettera handlingsplan med åtgärd för konsumtion i Blekinge - biogasdriven kollektivtrafik och/eller kommunala fordon	För "Distribution" under målet är Region Blekinge – Blekingetrafiken föreslagen som en aktör. För att kunna ställa om samhället så snabbt och kraftfullt som krävs, behöver flera olika bränsleslag göras tillgängliga. Satsningar på biogas är därför oerhört viktigt som komplettering till de satsningar kommunerna gjort på eldrivna fordon genom medverkan i projektet Green Charge. Biogasdriven kollektivtrafik eller kommunala fordon behövs som en dragkraft för införandet. Här kan regionen via Blekingetrafiken bli en nyckelaktör.	Region Blekinge	Åtgärder införda i handlingsplanen för Blekinge.
	Ytterligare förslag på aktörer	Under "Produktion" kan också de mindre slakterier/charkfabriker som finns i regionen (Mjällby, Bräkne-Hoby) vara intressanta som aktörer.	Region Blekinge	Infört i strategin.
5.2 Kalmar län				
		I handlingsplanen berörs kommunen av källsortering och insamling av hushållsavfall i alla kommuner för biogasproduktion, tankställe i varje kommun och upphandling av biogasbilar. Kommunen ställer sig positiv till dessa åtgärder.	Mörbylånga	Trevligt.
	Tydliggöra begreppet "hot spots" och använda det konsekvent	Begreppet "hot spots" används på flera ställen, däribland i punkt 1 och 2 i avsnittet om produktion. Det tycks som om begreppet har något olika betydelse i olika delar av rapporten. Detta bör stramas upp, så att begreppet konsekvent används för samma geografier.	RFKL	Förtydligande gjorts i strategin.
	Formulera om åtgärdstext.	Det är inte aktuellt att regionförbundet ansvarar för byggande av depåer för distribution av biogas, vilket man kan få intryck av när man läser punkt 1 i avsnittet om distribution. Regionförbundet är däremot berett att ta ett delansvar i en dialog och fortsatt samarbete för att nå ett sådant resultat. Texten bör formuleras om.	RFKL	OK. Åtgärden genomförd.
	Formulera liknande mål för alla länen	Alla kvantifierade mål som är uppsatta för Kalmar är bra, liknande mål bör formuleras för alla tre länen så att jämförelser kan göras. Mål som bör sättas för alla tre länen är den andel av all gödsel som bör gå till en biogasanläggning.	Hushållnings-sällskapet	Vi tar med detta i kapitlet om framtida utvecklingsprojekt och skickar förslaget vidare till våra länsstyrelser som är den myndighet som sätter miljömålen på länsnivå.
	Stöd för åtgärd om produktion	En anläggning på gränsen mellan Blekinge och Kalmar är fullt tänkbar men det förutsätter att det finns en lokal marknad för uppgraderad biogas. Karlskrona måste vara den lämpligaste marknaden, särskilt om de börjar köra med biogasbussar.	Hushållnings-sällskapet	Det har föreslagits tidigare dvs. frågan kan anses besvarad.

	Åtgärd Produktion 2b) Biogasproduktion i Borgholm	Biogasproduktion i Borgholm - hela Öland bör tas med i en satsning för att utreda möjligheterna till biogasproduktion. Flera olika affärsutvecklingsgrupper till en början som så småningom kommer fram till ett samarbete. Ytterligare marknadsundersökning för mer lokal användning av biogas behövs. Det kan finnas industrier som idag använder fossila bränslen där biogas kan vara en möjlighet.	Hushållnings-sällskapet	Eftersom den här strategin handlar om fordonsgas förs förslaget om andra användningsområden till kapitel 8: "Framtida utvecklingsprojekt".
	Åtgärd Produktion 2c) Biogasproduktion i Vimmerby	Vimmerby har redan idag biogasproduktion och måste hitta annat användningsområde för gasen. De har också extremt goda förutsättningar att göra mer gas eftersom de har avfall från tre stora livsmedelsindustrier. Här spelar KLT:s planer på ny busstrafik stor roll, om den kan styras till att gå på biogas.	Hushållnings-sällskapet	Förtydligande att det gäller Vimmerby införts
	Åtgärd Konsumtion 1 Offentliga sektorns gasbilar och kommunikationsstrategi	Naturligtvis måste en så stor andel som möjligt av de offentliga bilarna vara gasbilar om man menar allvar med att satsa på biogas. Men då måste också efterlevnaden, att bilarna verkligen körs på gas, vara hög! I Kalmar kommun går gasbilar som finns tydligen bara till 20 % på gas. Det finns mycket att göra i den egna organisationen. Upplysningsarbetet om nyttan och glädjen i att köra gasbilar måste genomföras på alla nivåer.	Hushållnings-sällskapet	Infört i Kommunikationsplanen.
	Komplettera med hot-spot Mönsterås	I Mönsterås kommun finns idag Sveriges största äggproduktion och andelen slaktkyckling är stor och ökar. Det produceras här ansevärd mängd rötbart substrat. Detta bör vara med som "hot-spot" i handlingsplanen.	Mönsterås	Kompletteringen genomförd.
	Produktion 2 c)	Punkt 2c: VEMAB anser sig inte vara aktören för att verka för en biogasanläggning för gödsel. VEMAB har efter förstudie utslutit alternativet att bygga en helt ny anläggning med gödsel.	Vimmerby Energi & Miljö	Gödsel är inte nämnd som substrat.
	Utveckla åtgärd för produktion	Den hjälp som skulle behövas för att möjliggöra en biogassatsning är en säkerhet från KLT om vilka mängder de lovar att köpa in årligen under en lång kontraktperiod och finansiell investeringshjälp. Hjälp förhandling parter? Samordning?	Vimmerby Energi & Miljö	RFKL + övriga biogasaktörer bearbetar KLT i nämnd fråga.
		Det är väldigt många olika ansvariga för att åstadkomma tankställen, någon bör ha övergripande ansvar. Ex för bussdepåerna, vem har ansvar för dessa? Aktör borde även vara bussbolag? Var tankar bussbolagen sina bussar idag, vem har betalat för de tankställena? Kommunen?	Vimmerby Energi & Miljö	Ja, så är det. Här krävs ett samarbete mellan många, där processen inför och under bussupphandlingen är nyckelfrågan. Vilket gör att länstrafikens samarbete med kommuner, transportföretag osv blir mycket viktigt.

	Synpunkt på ansvarsfördelning	Respektive kommun står som ansvarig – kommunen är väldigt stor med många anställda och förtroendevalda om ingen särskild utses brukar inte heller något göras.	Vimmerby Energi & Miljö	Det måste vi nog överlåta åt respektive kommun.
6.3 Kronobergs län		<i>Numrering! 6.3 --> 5.3</i>		6.3 är korrekt enligt den reviderade upplagan.
	Korrigera hushållsavfall till matavfall Tydliggörande om vart kommunerna levererar matavfallet. Lägga till kommunerna som aktör	Produktion punkt 1 står att kommunerna ska börja samla in hushållsavfall. Man menar antagligen matavfall här. Vidare behöver inte alla kommunerna i Kronobergs län nödvändigtvis leverera det insamlade matavfallet till Växjö, för kommunerna i den södra delen av länet kan det också vara intressant att leverera till anläggningar i Blekinge och Skåne län. En fråga om upphandling och insamlingsystem. Lägg till kommunerna som ansvarig aktör.	Tingsryd	Respektive kommun lagts till som ansvarig.
	Åtgärd Produktion 2: Produktion i Alvesta	Biogas Sydost, Alvesta kommun och närliggande kommuner måste på alla sätt underlätta för en biogasproduktion att komma igång. Glädjande att goda relationer har uppnåtts med Ljungby kommun.	Hushållnings-sällskapet	Troligtvis är byggnationen av produktionsanläggningen i Alvesta redan i gång när denna strategi går i tryck.
	Komplettering	Punkt 6.3, Distribution punkt 2, Åtgärd: I Växjö kommun finns en upphandlingsstrategi för bränslen som också är med och påverkar.	Växjö	Noterat i strategin
	Om distribution	Vill man satsa på en heltäckande infrastruktur för biogas eller är ambitionen några enstaka punktinsatser? Om biogas ska utgöra ett verkligt alternativt till fossila bränslen måste nog infrastrukturen utvecklas. Kommunerna kan främja denna utveckling genom att prioritera upphandlingen av biogasbilar (inkl. sopbilar).	Tingsryd	Åtärden införd i strategin.
6. Kommunikationsstrategi	Förtydliga kommunikationsstrategin	Kommunikation till intressenter är av största vikt för att lyckas med strategin. Denna del bör analyseras i större grad där intressenter pekats ut mer specifikt tillsammans med taktik på hur man avser att nå dessa grupper. Lantbrukare och politiker är till exempel olika intressegrupper och kommunikationen till dessa bör förmodligen ske på olika sätt.	Karlshamn	Förslaget infört i kommunikationsstrategin.
	Regionens bilhandlare som en målgrupp för kommunikation/information	En genomarbetad och väl genomförd informationsinsats inriktad på regionens bilhandlare värdefull. Kunniga och motiverade bilhandlare.	Olofström	Infört i Kommunikationsstrategin.

	Marknadsföring av biogas i relation till ambitionen	Det är bara intressant att marknadsföra biogas för allmänheten om ambitionen är att bygga ut en heltäckande infrastruktur.	Tingsryd	I Kronobergs län är tre kommuner utpekade, nämligen Alvesta, Ljungby och Växjö, som särskilt lämpliga. I länsstyrelsen mål står att alla kommuner ska ha ett tankställe för förnybara bränslen utöver E85 vilket öppnar upp för fler etableringar. Här kan kommunen vara pådrivande.
	Formulera om	Strategin är tänkt att gälla för de tre länen som helhet. Texterna om Biogas Sydost bör därför tas bort.	RFKL	Det var en särskild önskan inom arbetsgruppen att även Biogas Sydost görs mera känd. Därför finns den med.
6.1 Medlemmar				
6.2 Intressenter	Tydliggöra Energikontor Sydosts roll	Energikontor Sydosts roll bör förtydligas, även förhållandet till Biogas Sydost. Energikontor Sydost kan göra projektansökningar för utvecklingsprojekt. Vidare skulle Energikontoret kunna samordna och stödja kommunerna i processen att komma igång med utsortering av rötbart avfall.	ESS	Energikontor Sydosts roll har förtydligats i slutet av Handlingsplanen. En notering att ESS kan samordna ansökningar har införts under Framtida utvecklingsprojekt.
6.3 Allmänheten	Ta bort/uppdatera åtgärder	I stycket 6.2 Intressenter + 6.3 Allmänheten anges två datumsatta åtgärder som ska ske innan strategin antas. Dessa känns överflödiga i strategin och borde i så fall tas upp i ett separat planeringsdokument för strategins genomförande.	Högsby- Hultsfred RFKL	Åtgärderna har tagits bort.
		För att nå målet 5000 biogasbilar år 2020 krävs det mer än en debattartikel	Torsås	Alldeles riktigt. Det krävs en insats av många aktörer, inte minst kommuner.
7. Validering av strategin och handlingsplanen				
8. Utvärdering	Beskriva hur utvärdering kommer att ske.	Det bör förtydligas hur utvärderingen kommer ske, inte bara när den ska ske.	Högsby- Hultsfred	Införd.
9. Källor				
Allmänna kommentarer		Stärka samarbetet i regionen eftersom produktion, distribution och konsumtionsleden måste samordnas. Regional samverkan krävs för att uppnå resultat!	Borgholm	Sker idag inom Biogas Sydost, regionförbund och länsstyrelser.